

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Pedagogika volného času

ANALÝZA NABÍDKY PROGRAMŮ OSOBNOSTNĚ-
SOCIÁLNÍ VÝCHOVY A NÁVRH NOVÉHO PROGRAMU

AN ANALYSIS OF PERSONALITY AND SOCIAL
EDUCATION PROGRAMMES OFFER AND PROPOSAL
FOR NEW PROGRAMM

Bakalářská práce: 10-FP-KPP-02

Autor:

Kateřina BLAŽKOVÁ

Podpis:

_____

Adresa:

Letná 431/16

460 01, Liberec 1

Vedoucí práce: MgA. Ivana Honsnejmanová

Konzultant: PhDr. Jan Činčera, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
82	0	9	4	36	5

V Liberci dne: 22. června 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Kateřina Blažková
adresa: Letná 431/16, Liberec I, 460 01
studijní obor (kombinace): Pedagogika volného času
Název BP: Analýza nabídky programů osobnostně-sociální výchovy a návrh nového programu
Název BP v angličtině: An Analysis of Personality and Social Education Programmes Offer and proposal for new Programm
Vedoucí práce: BcA. Ivana Honsnejmanová
Konzultant:
Termín odevzdání: květen 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 5.5.2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): BLAŽKOVÁ KATEŘINA

Datum: 16.6.2010

Podpis:

Název BP:	ANALÝZA NABÍDKY PROGRAMŮ OSOBNOSTNĚ-SOCIÁLNÍ VÝCHOVY A NÁVRH NOVÉHO PROGRAMU
Vedoucí práce:	BcA. Ivana Honsnejmanová
Cíl:	Zpracování přehledu vybraných občanských sdružení a dalších typů organizací nabízejících školám výukové programy v oblasti sociálně-osobnostní výchovy Popis a komparace nabízených typů programů SWOT analýza stávající nabídky Návrh nového typu programu sociálně-osobnostní výchovy
Požadavky:	Podrobně analyzovat nabídku alespoň 4 vybraných organizací Podrobně charakterizovat alespoň 4 různé programy V navrhovaném programu uplatnit principy prožitkové pedagogiky
Metody:	Analýza dokumentů Rozhovory Pozorování Návrh nového programu
Literatura:	VALENTA, Josef. Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi. 1. Kladno : AISIS, 2006. 226 s. ISBN 80-239-4908-X. SRB, Vladimír, et al. Jak na osobnostní a sociální výchovu : Výchozí příručka k metodikám OSV [online]. 1. Praha : Projekt Odyssea, 2007 [cit. 2010-05-03]. Dostupné z WWW: < http://www.odyssea.cz/soubory/a_jak_na_osv/jak_na_osv.pdf >. ISBN 978-80-87145-00-5. DUBEC, Michal. Zásobník metod používaných v OSV [online]. 1. Praha : Projekt Odyssea, 2007 [cit. 2010-05-03]. Dostupné z WWW: < http://www.odyssea.cz/soubory/f_metody/zasobnik_metod_osv.pdf >. ISBN 978-80-87145-02-9. SRB, Vladimír, et al. Pravidla psychické bezpečnosti v osobnostní a sociální výchově [online]. 1. Praha : Projekt Odyssea, 2007 [cit. 2010-05-03]. Dostupné z WWW: < http://www.odyssea.cz/soubory/g_bezpecnost/pravidla_psychicke_bezpecnosti_v_osv.pdf >. ISBN 978-80-87145-03-6. VALENTA, Josef. Komplexní rozvoj osobnosti žáka. In: VALÍŠOVÁ A., KASÍKOVÁ H., et al. Pedagogika pro učitele. 1. Praha : Grada, 2007., s. 402. ISBN 978-80-247-1734-0.

Čestné prohlášení

Název práce: Analýza nabídky programů osobnostně-sociální výchovy
a návrh nového programu

Jméno a příjmení autora: Kateřina Blažková

Osobní číslo: P08000370

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Kateřina Blažková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí mé bakalářské práce MgA. Ivaně Honsnejmanové a konzultantovi PhDr. Janu Činčerovi, Ph.D. za čas, který mi věnovali při konzultacích, za cenné rady a podnětné připomínky, které mi pomohly k dokončení práce.

Mé poděkování patří také organizacím Projekt Odyssea a Maják o. p. s., které mi nabídly možnost spolupráce a bez nichž bych svoji práci nemohla napsat. Za ochotu a vstřícnost děkuji zejména lektorům Mgr. Anně Pekárkové, Bc. Martinu Čapkovi, Bc. Patriku Müllerovi a Bc. Romanu Kladivovi.

Kateřina Blažková

ANALÝZA NABÍDKY PROGRAMŮ OSOBNOSTNĚ-SOCIÁLNÍ VÝCHOVY A NÁVRH NOVÉHO PROGRAMU

Anotace:

V bakalářské práci se zabývám teoretickým vymezením průřezového tématu - osobnostní a sociální výchova a jejím zařazením ve výuce. Cílem práce je popis stávající nabídky programů, které školám dodávají externí subjekty a podrobná charakteristika vybraných organizací a jejich programů. Na základě zjištěných informací navrhuji v závěru práce vlastní program osobnostního a sociálního rozvoje.

Klíčová slova:

Osobnostní a sociální výchova, programy osobnostního a sociálního rozvoje, organizace, nabídka, poptávka, případová studie.

AN ANALYSIS OF PERSONALITY AND SOCIAL EDUCATION PROGRAMMES OFFER AND PROPOSAL FOR NEW PROGRAMM

Annotation:

The bachelor thesis deals with the theoretical determination of cross-sectional theme of personal and social education and its inclusion in education. The aim is to describe the current range of programs that are supplied to schools by external subjects. Another aim is to make a detailed characterization of selected organizations and their programs. On the basis of ascertained information at the conclusion of the work, I propose my own program of personal and social development.

Keywords:

Personal and social education, programs of personality and social development, organization, offer, demand, case study.

Obsah:

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Rámcový vzdělávací program	11
2. Osobnostní a sociální výchova	11
2.1 Co je to osobnostní a sociální výchova	11
2.2 Cíle OSV	13
2.3 Tematické okruhy	15
2.4 Metodické principy	16
2.5 Pravidla psychické bezpečnosti v OSV	17
2.6 Metody používané v OSV	19
2.7 Jak začlenit OSV do školy a výuky	21
PRAKTICKÁ ČÁST	23
3. Cíle výzkumu	24
4. Metodologie výzkumu	24
4.1 Fáze výzkumu	24
4.2 Metoda prezentace dat	27
5. Prezentace výsledků	28
5.1 Přehled organizací	28
5.1.1 Rozdělení organizací dle činnosti a jejich komparace	29
5.1.2 Výběr vzorku	31
5.2 Komparativní případová studie	32
5.2.1 Popis vzorku	32
5.2.2 Výzkumná otázka č. 3	36
5.2.3 Výzkumná otázka č. 4	43
5.2.4 Výzkumná otázka č. 5	45
5.2.6 Komparace zkoumaných organizací	49
6. Diskuse a SWOT analýza stávající nabídky	55
7. Návrh programu OSV pro žáky 8 třídy ZŠ: „Plavba kolem světa“	58
Závěr	67
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	68
Seznam obrázků a tabulek	71
Seznam příloh	72
Příloha č. 1 - Tematické okruhy OSV tak, jak jsou uvedeny v RVP ZV	73
Příloha č. 2 - Oficiální dopis, který jsem zasílala do organizací	75
Příloha č. 3 – Struktura pozorování	76
Příloha č. 4 – Struktura rozhovoru s lektorem	81
Příloha č. 5 – Struktura rozhovoru s pedagogem	82

Seznam použitých zkratek

- aj. – a jiné
- apod. – a podobně
- DV – dramatická výchova
- např. – například
- o.p.s. – obecně prospěšná společnost
- o.s. – občanské sdružení
- OSV – osobnostní a sociální výchova
- PŠL – Prázdninová škola Lipnice
- resp. - respektive
- RVP – Rámcový vzdělávací program
- RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
- ŠVP – Školní vzdělávací program

Úvod

Téma mé bakalářské práce jsem si zvolila na základě předmětu Osobnostní a sociální výchova (dále jen OSV), který jsem absolvovala ve druhém semestru studia Pedagogiky volného času. Tematika OSV se mi jeví v dnešní době velmi aktuální jak ve vzdělávání, tak především v životě každého z nás. OSV není pouhým teoretickým tématem, ale jde zejména o praktický předmět, vycházející z reálných situací a reagující na konkrétní potřeby žáků. Do života předává mnoho cenných zkušeností, dovedností a znalostí, které se uplatňují v každodenním jednání. Tyto praktické dovednosti se v současné době zavádí do vzdělávacího systému a stávají se tak povinnou náplní školních osnov. Vedle klasických předmětů se ve školách žáci učí spolupracovat, efektivně komunikovat, naslouchat si, rozvíjejí a posilují harmonické vztahy ve třídě, učí se lépe porozumět sami sobě i svému okolí a učí se chápat hodnotu odlišnosti a jedinečnosti.

Při absolvování předmětu OSV jsem si však kladla otázky, jak učitelé v našich školách novou roli zvládají, jak ji dokážou naplnit? Jakým způsobem toto průřezové téma do běžné výuky zařazují? Do jaké míry využívají nabídky organizací, jež pořádají pro školy programy osobnostně-sociálního rozvoje? Jaké konkrétní subjekty na trhu existují?

Na základě těchto otázek jsem se rozhodla zjistit, jaké organizace a sdružení v České republice v této oblasti působí a připravují školám programy „šité na míru“. Cílem mé práce bylo zmapovat nabídku subjektů, poskytující školám kurzy OSV, jejíž součástí by byla případová studie konkrétních organizací a jejich programů.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části práce jsem vymezila pojmy Rámcový vzdělávací program a průřezové téma Osobnostní a sociální výchova. Jedná se především o definování pojmu osobnostní a sociální rozvoj z pohledu několika výchovných koncepcí. Dále pak pojmenovala cíle OSV, nejčastěji používané metody či možnosti zařazení do výuky.

1. Rámcový vzdělávací program

Na základě nových principů vzdělávací politiky, zformulovaných v Národním programu rozvoje vzdělávání (tzv. Bílé knize), které v roce 2004 odsouhlasilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, byl do vzdělávací soustavy zaveden Rámcový vzdělávací program. (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007). „Rámcové a vzdělávací programy (dále jen RVP) vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.“ (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007, str. 9) RVP vychází z koncepce celoživotního učení a klade důraz na tzv. klíčové kompetence žáků¹, na uplatnění nabytých vědomostí a znalostí v běžném životě. RVP vymezuje povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání a je závazný pro tvorbu ŠVP. Obsah RVP je rozdělen do devíti oblastí, které jsou tvořeny jedním nebo dvěma vzdělávacími obory. (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007) Dále jsou v RVP definována tzv. průřezová témata. „Průřezová témata reprezentují v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“ (RVP ZV 2007, str. 90). Jedním z průřezových témat je i Osobnostní a sociální výchova, kterou se nadále ve své práci zabývám.

2. Osobnostní a sociální výchova

2.1 Co je to osobnostní a sociální výchova

Osobnostní a sociální výchova (dále jen OSV) je od roku 2007² nedílnou součástí vzdělávacího systému ZŠ. Jejím cílem je rozvoj osobních a sociálních dovedností žáků,

---

¹ Klíčové kompetence = „Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní.“ (RVP ZV, 2007, str. 14)

² od roku 2007 začaly ZŠ a MŠ učit v prvních ročnících dle příslušných ŠVP. Gymnázia, střední školy atd. přijaly RVP (či konkrétní ŠVP) později.

neboli rozvoj interpersonální a intrapersonální inteligence. (Srb a kol., 2007) OSV žákům napomáhá lépe porozumět sobě samému, ale i druhým lidem, klade důraz na spolupráci, komunikaci a posilování dobrých mezilidských vztahů. Dále OSV působí i na utváření postojů a hodnot, zejména na uvědomění si hodnoty sebe samého, význam pomoci, spolupráce, přátelství, ale také na důležitost rozdílnosti názorů a lidí samotných. V neposlední řadě pomáhá OSV v prevenci sociálně – patologických jevů. (Valenta, 2006)

Nejenom průřezové téma OSV se danou problematikou zabývá. Osobnostní a sociální rozvoj je jedním z cílů i jiných výchovných koncepcí, mezi které se řadí prožitková pedagogika či dramatická výchova (dále jen DV).

Prožitkovou pedagogiku charakterizuje Jirásek jako teoretické postižení a analýzu takových výchovných procesů, které pracují s navozováním, rozbořem a reflexí prožitkových událostí za účelem získání zkušeností přenositelných do dalšího života. (Jirásek, 2004) Václav Břicháček uvádí, že výchova by měla postihnout celého člověka. „Znamená to vzdělávat člověka v jednotlivých rozměrech, tj. v řadě dovedností, vědomostí i postojů, ale zároveň postihnout celého člověka v souvislostech s prostředím přírodním, sociálním, ale také v souvislosti s jeho osobní i rodovou historií.“ (Břicháček in Holec, 1994, str. 12) Znamená to tedy, že význam výchovy nechápou výše zmínění autoři pouze jako předávání faktických znalostí, ale jde zejména o formování osobnosti jako celku a uplatnění se v praktickém životě každého z nás jakožto individuality, mající svou vlastní cestu. S podobným názorem se setkáváme i ve filozofii Prázdninové školy Lipnice³ (dále jen PŠL), která osobnostní a sociální rozvoj zahrnuje do koncepce svých zážitkových kurzů a chápe ho jako jeden z hlavních pilířů své činnosti. „Poslání PŠL se zaměřuje na zážitkové vzdělávání, osobní rozvoj a pobyt v přírodě, jejichž kombinace pomáhá lidem najít hlubší vztah k sobě samým, ostatním lidem i světu.“ (Franc, Zouňková, Martin, 2007, str. 16)

„DV je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených.“ (Machková, 2007, str. 32)

---

³ „Prázdninová škola Lipnice je občanským sdružením usilujícím o všestranný rozvoj osobnosti člověka. Tohoto cíle se snaží dosáhnout prostřednictvím vícedenních kurzů, jejichž čas je naplněn hrou, pohybem, tvořivými dílnami, happeningy, diskusemi i rozjímáním.“ (PŠL, 2011)

Je tedy patrné, že pojem osobnostní a sociální rozvoj přesahuje různé výchovné koncepty a v dnešní době se stává základní tendencí ve vzdělávání, hned vedle tzv. klasických předmětů, jakými je např. matematika či zeměpis. Jak uvádí Valenta: „Popřevratový čas byl pro řadu učitelů i teoretiků výchovy časem velkým reformních nadějí a brzy i reformních změn. Jedno ze směřování vedlo k tomu, aby se obsah vzdělávání přiblížil praxi „každodenního života“, kdy tím každodenním životem je myšlení, prožívání a jednání každého z nás.“ (Valenta, 2006, str. 7)

2.2 Cíle OSV

Formulaci cílů uvádím na tomto místě hlavně z důvodů, že jejich správná formulace je prvním úspěšným krokem k další cestě. OSV, jak má ostatně ve svém názvu, je výchovou. A jelikož se ve výchově jedná o záměrné a cílevědomé působení, je velmi nutné zabývat se jejími hodnotami a cíli (Machková, 2007). Jak uvádí Valenta, cíl ovlivňuje i to, jaký bude později charakter témat, principů, učiva, forem, metod apod. Na druhou stranu jsou cíle do jisté míry závislé na typu učiva či na tematice oboru. (Valenta, 2006).

Nejprve uvádím cíle OSV, jak je definuje RVP (konkrétní formulace cílů pro jednotlivé lekce či tematické bloky zde nyní neuvádím, ale je nezbytně nutné na ně při tvorbě hodiny či programu OSV myslet). Dále uvádím pojetí cílů osobnostního a sociálního rozvoje tak, jak je chápou autoři z oblasti zážitkového vzdělávání a DV.

V RVP jsou obecné cíle uvedeny jako „Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka:

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- vede k porozumění sobě samému a druhým
- napomáhá k zvládnutí vlastního chování
- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
- rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace a k tomu příslušné vědomosti
- utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci
- umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací (např. konfliktů)
- formuje studijní dovednosti
- podporuje dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá k utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým
- vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci
- vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů
- přispívá k uvědomování mravních rozměrů různých způsobů lidského chování
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování.“ (RVP ZV, 2007, str. 91)

Dále můžeme cíle v OSV dělit na cíle krátkodobé (většinou se jedná o trénink nějaké dovednosti) a cíle dlouhodobé (chtěná změna v postojích či v jednání žáků). (Srb a kol., 2007)

Jinou formulaci cílů (také nazývanou jako směřování úsilí) najdeme ve východiscích PŠL. Směřování úsilí se týká zejména porozumění sobě i světu, k ochotě spolupracovat, k toleranci, respektu či poskytnutí pomoci a pochopení její hodnoty. Dalším cílem je uvědomění si významu mezilidských vztahů, důležitosti aktivního občanství, vzdělanosti, duchovní kultury a síly vlastního myšlení. (Břicháček in Holec, 1994) Definici cílů kurzů, které PŠL pořádá, rozšiřují Radek Hanuš a Lenka Chytilová, a uvádí, že zážitková pedagogika PŠL je vytvořena pro jednorázové, 3-18 denní výchovné či rekreační projekty, určené zejména dospívajícím a mladým dospělým a pomocí silných zážitků dochází k seberozvoji, sebepoznání a k možnosti přehodnocení dosavadního životního stylu. (Hanuš, Chytilová, 2009)

Pro DV je osobnostní a sociální rozvoj podstatným cílem a její metody jsou v OSV užívány. W. Wardová to formuluje takto: „Poskytnout mladým lidem příležitost vyvíjet se v sociálním porozumění a spolupráci. Abychom mohli úspěšně žít s ostatními lidskými bytostmi, musíme jim porozumět. A čím širší, hlubší a chápavější je naše porozumění, tím bohatší bude náš život....“ (Machková, str. 51-52, 2007). DV si dále za své cíle klade rozvíjení komunikativních dovedností, tvořivosti, schopnosti kritického myšlení, sebepoznání, sebekontroly a sebepojetí. (Machková, 2007)

Je zřejmé, že i přes drobné rozdíly v jednotlivých pojetí cílů, je osobnostní a sociální rozvoj chápán různými autory, směry či oblastmi výchovy jako důležitý a nezastupitelný faktor v celoživotním procesu učení. K cílům, jejichž formulace se liší zejména formální

stránkou, než obsahem a smyslem, docházejí výše zmínění autoři rozmanitými metodami a technikami.

2.3 Tematické okruhy

Z obecných cílů, které jsou uvedeny výše, vychází i samotná témata (či tematické okruhy), kterými se OSV zabývá. Dle Valenty: „Témata OSV jsou vlastně oblasti lidských dovedností, vlastností, postojů, modelů lidského chování atd.“ (Valenta, 2006, str. 15) Tematické okruhy jsou členěny do tří částí, které se zabývají osobnostním, sociálním a mravním rozvojem. „RVP předepisuje všem základním školám a víceletým gymnáziím, aby v průběhu školní docházky seznámily své žáky s jedenácti tematickými okruhy OSV. Žáci si mají prakticky procvičit a rozvinout životní dovednosti, které do těchto tematických okruhů patří.“ (Srb a kol., 2007, str. 6) Zde uvádím zkrácenou verzi, která je převzata z RVP, doslovná verze je uvedena v přílohách (v příloze č. 1):

Osobnostní rozvoj

Tematický okruh se zaměřuje na životní dovednosti jedince a jeho intrapersonální inteligenci. Jedná se zejména o praktické dovednosti zaměřené na péči o svou vlastní osobu, na rozvoj sebepoznání, kladný vztah k sobě samému a zdravé sebepojetí, dále na rozvoj regulace vlastního chování a jednání, stanovení cílů či psychohygienu, kreativitu a tvořivost. (RVP ZV, 2007)

Sociální rozvoj

Do tohoto okruhu jsou řazena témata zabývající se kompetencemi sociálními, tedy takovými, které užíváme zejména v interakci s druhými lidmi. Jedná se zejména o dovednosti při vzájemném poznávání lidí ve skupině, rozvoj pozornosti vůči odlišnostem, péče o mezilidské vztahy, respektování a empatii k druhým. Dále je sem zařazován rozvoj schopnosti verbální i neverbální komunikace, asertivity, kooperace, kompetice či řešení konfliktů. (RVP ZV, 2007)

Morální rozvoj

Tematický okruh, který zahrnuje životní dovednosti žáka z hlediska utváření jeho postojů a hodnot, týkající se zejména praktické etiky, prosociálního, respektujícího a odpovědného chování. Náleží do něj také rozhodovací dovednosti, řešení problémů v mezilidských vztazích či zvládání rozmanitých sociálních rolí. (RVP ZV, 2007)

2.4 Metodické principy

Specifikem OSV je to, že: „Učivem je žák sám, třída nebo skupina žáků jako sociální organismus, konkrétní vztahy a praxe každodenní existence.“ (Valenta, 2003, str. 6) Žáci se neučí jen teoreticky, ale hlavně praktickými ukázkami, modelovými situacemi, rolovými hrami apod. Veškerá „vyučovací“ látka vychází z potřeb konkrétních žáků či konkrétních situací a učitel (lektor) by na ně měl reagovat. OSV je proces, v němž bývají vítány obtíže a problémy (kolaps hry, problémy v přijímání aktivit apod.), protože to všechno může být dobrou příležitostí pro naplnění obsahu předmětu a vyvstává tak možnost ptát se, co se stalo, proč se to stalo a co můžeme změnit (Valenta, 2003). S tím souvisí i činnostní princip ve výchově, „učení děláním“, neboli learning by doing, o kterém pojednává ve vymezení DV Machková.

O podobných metodických principech se zmiňují i další autoři, sympatizující zejména se zážitkovým vzděláváním. „Výchova zážitkem je komplexní proces, který v sobě slučuje zážitek, vnímavost, poznání a chování, a snaží se zapojit také emoce, představivost, fyzické tělo a intelekt. Primární rolí pedagoga je vytvářet vhodné zážitky, stavět žáky před problémy, nastavovat hranice, podporovat žáky, zajišťovat jejich fyzickou a psychickou bezpečnost a usnadňovat jim proces učení. Zkušenostní učení zahrnuje možnost učit se z důsledků vlastních činů, z chyb i úspěchů.“ (Franc, Zouňková, Martin, 2007, str. 20) Stejně tak v OSV nejde o to, aby žáci např. uměli teorii z kapitoly o konfliktech a jejich asertivním řešení, ale aby si sami vyzkoušeli, jak správně konflikty řešit. Z toho vyplývají základní metodické principy, které jsou pro výuku OSV klíčové. OSV by tedy měla být:

Praktická - jak už je výše napsáno, žáci se probíranou látku (dovednosti, které by měli získat) učí praktickým tréninkem – metod je mnoho, detailněji jsou popsány v kapitole 2.6. Jako příklad metod používaných v OSV jsem již uvedla modelové situace či rolové hry.

Zosobněná – měla by se zabývat aktuálními problémy a potřebami žáků, měla by se odvíjet a vztahovat k osobnosti jednotlivých žáků a ke konkrétním událostem. Probíranou látku by si žáci měli zaměřovat ke svým vlastním zkušenostem a prakticky si ji vyzkoušet.

Provázející – učitel či lektor v OSV není mentorem ani odborníkem na život, ale měl by být jakýmsi průvodcem či pomocníkem. On je ten, kdo uvádí žáky do různých aktivit, pozoruje je, pomáhá jim zvládat obtížné situace, reflektuje s nimi nabitě zkušenosti, vytváří dobré podmínky pro učení se o sobě samém a zajišťuje pro žáky bezpečné prostředí.

Zacílená – nelze opomenout to, že i OSV je výchova ve škole, tudíž se jedná o záměrnou činnost učitelů či lektorů, která směřuje ke konkrétním výchovným cílům. Určení konkrétních a dosažitelných cílů je jedním z obtížných, avšak základních bodů ve výuce OSV. (Srb a kol., 2007)

Zejména s metodickým principem, označeným jako provázející OSV (viz výše), souvisí např. přístup lektorů PŠL, na který je kladen velký důraz a jenž se vyznačuje respektem, vřelostí, empatií, autenticitou a dodržováním etických principů. (Franc, Zounková, Martin, 2007) Lektori nejsou k účastníkům ve vztahu nadřazených, kteří se považují za nejmoudřejší, ale naopak by měli na kurzu účastníkům sloužit, poskytovat jim důvěru v jejich schopnosti, naději a v neposlední řadě by měli být pokorní. Měli by mít vědomí toho, že jejich znalosti jsou omezené a musí se sami nadále mnohému učit. (Břicháček in Holec, 1994)

Instruktoři PŠL se při přípravě a realizaci prožitkových kurzů řídí těmito dramaturgickými zásadami. Pravidla, která jsou charakteristická pro programy PŠL: intenzita, tempo, pestrost, vyváženost a přiměřenost, fyzická zátěž, emoční bilance, rytmus, kontrast, moment překvapení, stop-time, návaznost, vrcholy kurzu, gradace. Vše se podřizuje předem stanovenému cíli celého kurzu, zaměření a jeho specifickým podmínkám. (Holec, 1994)

2.5 Pravidla psychické bezpečnosti v OSV

Jak je výše napsáno, OSV je předmětem, ve kterém se klade důraz především na reálné životní situace, chování a jednání v nich. OSV řeší často citlivá témata, která mohou být některému z žáků nepříjemná, příliš osobní. (Srb a kol., 2007) V OSV se zaobíráme našimi hodnotami, postoji, růzností názorů, žáci konfrontují svá jednání v různých situacích, zajímají nás vztahy, které ve třídě jsou atd. Reálné potřeby žáků vycházející z reálných situací jsou jedině ku prospěchu výuky OSV, ale ne vždy to vyhovuje všem žákům. Jak dále autoři příručky o psychické bezpečnosti uvádí, je tedy nutné dodržovat pravidla, která by měl učitel (lektor) dobře znát a měli by o nich vědět i sami žáci. Ve třídě by mělo být nastaveno bezpečné prostředí, ve kterém se žáci nebojí projevit své názory, ale také se nebojí říci ne. Vytvoření bezpečné atmosféry nepříjde ze dne na den, může trvat i několik měsíců a proto by učitel neměl ztrácet trpělivost. (Srb a kol., 2007) Uvádím zde důležitá pravidla, která je nutné dodržovat a žáky s nimi předem seznámit.

Žák má právo se jakékoliv aktivity bez udání důvodu neúčastnit - tzv. pravidlo STOP. Své rozhodnutí žáci nemusí zdůvodňovat. Pokud toto pravidlo využijí, stávají se na danou aktivitu pozorovateli. (Srb a kol., 2007). Podobné pravidlo, nazývané jako princip dobrovolnosti – neboli Challenge by Choice, najdeme v tzv. dobrodružné metodice (Projekt Adventure⁴).

Učitel může kdykoliv aktivitu zastavit – i o tomto principu žáci vědí dopředu, např. z důvodu bezpečnosti má učitel právo konkrétní aktivitu zastavit a toto pravidlo musí žáci respektovat. (Srb a kol., 2007).

Respektujeme právo na soukromí – toto pravidlo souvisí s první uvedenou zásadou – nikoho do ničeho nenutíme. Žáci si sami rozhodnou, co chtějí říci, o čem se chtějí bavit, co zůstane ostatním utajeno, co s ostatními chtějí sdílet. Pokud víme předem, že výsledky z určité aktivity chceme sdílet např. ve třídě, žáky na to upozorníme předem. Pokud bychom chtěli sdílet fotografie, videa apod., musíme požádat rodiče o písemný souhlas. (Srb a kol., 2007). Je také vhodné zeptat se samotných žáků, jestli jim nevadí veřejné použití dokumentů, vytváříme tím tak důvěru a respekt k jejich osobnosti.

V příručce od Srba a kol. jsou uvedena další pravidla, která je nutné dodržovat v OSV, ale víceméně vyplývají ze tří výše uvedených pravidel a z celkové filozofie OSV. Učitel by měl vždy dbát na to, aby byla dodržena bezpečná atmosféra ve třídě, měl by umět ošetřit emočně vypjaté situace, měl by odhadnout rizika, která některé situace mohou přinést a měl by na ně být připraven. (Srb a kol., 2007). Učitel by měl s žáky probírat téma jen tehdy, pokud on sám se v něm cítí jistý a dobře předem rozvážil, jestli je na něj připravená i třída. Role učitele nespočívá jen v předávání informací, jak to může být chápáno v jiných předmětech, ale nároky jsou kladeny na celou jeho osobnost, např. i na schopnost vcítit se do skupiny, být jedním z jejích členů.

Trochu jiné pojetí psychické bezpečnosti nalezneme u PŠL, jejíž programy jsou charakteristické velkou dynamikou, která je založena na střídání námahy a odpočinku, fyzicky a mentálně náročných her, skupinových a individuálních programů a nabízí účastníkům výzvy sociální, fyzické, emoční, kreativní apod. (Franc, Zounková, Martin, 2007). Na účastníky je tedy kladen a vyvíjen určitý tlak, který nemusí každému vyhovovat. Často je spojován s pojmem komfortní zóny. Ty v průběhu kurzů mají účastníci možnost překračovat a využít tak příležitost k osobnímu růstu. (Franc, Zounková, Martin, 2007)

---

⁴ Project Adventure se zaměřuje na spojení dobrodružství se vzděláváním a výchovou, neboli na vytvoření třídy a školy, ve které důvěra, respekt, zábava a předpokládané přijetí rizika je běžnou záležitostí. Dalšími cíli programů je prostřednictvím aktivit podpořit osobnostní růst dítěte a rozvinout potřebné dovednosti - osobní a skupinová odpovědnost, komunikace a spolupráce, řešení problémů aj. (Hanus, Chytilová, 2009)

2.6 Metody používané v OSV

„Pojem metoda označuje určitý postup k dosažení výchovného nebo vzdělávacího cíle.“ (Valenta, 2006, str. 53) Metod, které můžeme použít při výuce OSV, je nepřeberné množství. Existuje řada publikací, které se zabývají přímo konkrétními aktivitami, hrami apod. Při výběru metod máme tak velké možnosti, ale vždy musíme dodržet několik hlavních bodů. Jak vyplývá z minulé kapitoly, OSV by měla být praktická, zosobněná, provázející – vybíráme tedy takové metody (či posléze konkrétní aktivity), které výše napsané požadavky splňují. Zjednodušeně řečeno, vždy vycházíme z toho, jaký cíl jsme si určili, čeho chceme dosáhnout a teprve po tomto uvážení volíme vhodnou metodu, kterou použijeme. (Dubec, 2007) Jak píše Valenta, metody musí být aktivizující, praktické, pestré a měly by podněcovat žákovu činnost. (Valenta, 2006) Nejedná se však o specifické metody OSV. Tyto metody se používají dle potřeb a cílů i v jiných výchovných koncepcích, ze kterých OSV čerpá. Jedná se např. o zážitkovou pedagogiku, dramatickou výchovu, multikulturní výchovu a mnohé jiné.

Vypisuji zde jen některé metody, jež jsou v OSV užívány.

Hraní rolí

Účastníci si vyzkoušejí různé způsoby jednání a chování v daných situacích a na jejich základě zformulují praktická doporučení k jejich řešení. Používá se např. při rozvíjení dovedností, jako je asertivní jednání či efektivní řešení těžkých situací, kterými může být odmítnutí drogy, vyřešení konfliktu apod. (Dubec, 2007) Rolová hra (či hra v roli) je ústředním pojmem DV. „Pro dramatickou výchovu je zásadní uplatnění rolové hry ve fiktivních situacích (nedramatických, ale zejména dramatických – obsahujících konflikt, problém), tedy využívání role, v níž hráč za postavu koná nebo jedná.“ (Marušák, Králová, Rodriguezová, 2008, str. 12). Jednou z důležitých kategorií jsou **simulační hry**, v nichž účastník jedná autenticky sám za sebe v rámci fiktivní situace. (Dubec, 2007) Jsou to uměle vytvořené situace a atmosféra těchto her umožňuje hráčům vstoupit do rolí, jejichž přijetím si vyzkouší situace, se kterými se mohou setkat v budoucím životě. (Franc, Zouňková, Martin 2007)

Úkolové situace

„Jedná se o učební situace, ve kterých jsou žáci postaveni před řešení nějakého problému (úkol). Zvládání těchto situací je podmíněno používáním některých dovedností (práce v týmu, sebeovládání,...). Tyto situace jsou tedy cíleně upraveny tak, aby sledovaly

cíl, kterým je rozvoj vybraných dovedností.“ (Dubec, 2007, str. 16) Jedním z typů úkolové situace jsou **kooperativní úkoly**, ve kterých účastníci musí spolupracovat, aby dosáhli pozitivního výsledku. „Dosažení cíle jednotlivého žáka je přímo vázané na dosažení cíle ostatních žáků, se kterými spolupracuje.“ (Dubec, 2007, str. 17). Dalším typem jsou např. **úkoly s překážkou nebo handicapem**, ve kterých jsou dána jistá omezení či podmínky (zavázané oči, zákaz mluvení, časový limit apod.)

Outdoorové aktivity

Většinou se jedná o fyzicky náročnější aktivity, vyžadující kooperaci účastníků při řešení problémové situace, odehrávají se venku. (Valenta, 2006)

Volné psaní

Každý účastník píše na zvolené téma vše, co ho k němu napadá. Nejde o literární útvar, ale o utřídění myšlenek, nápadů a názorů. K zásadám této metody patří např. to, že se tužka musí neustále pohybovat a není dovoleno přepsat to, co už bylo jednou napsáno. Text každému zůstane, a pokud nechce, nemusí ho nikomu ukazovat. (Dubec, 2007)

Diskuse

Účastníci společně hovoří na dané téma. Diskuse bývá často řízena moderátorem a má svá specifická pravidla. (Hanuš, Chytilová 2009)

Myšlenková mapa

Slouží k utřídění a zapsání (zakreslení) myšlenek k danému tématu a utvoření souvislostí. Do středu papíru se napíše (nakreslí) téma a od něho se „paprskovitě“ odvozují nápady, které s ním nějak souvisí. (Dubec, 2007)

Brainstorming

Kreativní metoda, která se používá zejména při řešení určitého problému. „V první fázi má každý z účastníků možnost spontánně sdělovat své nápady, myšlenky a asociace, které ho v souvislosti s daným tématem napadají, přičemž nic z toho, co vyslovil nahlas, nesmí být kritizováno, odsuzováno nebo jinak hodnoceno. V druhé fázi se pak nápady aplikují, seskupují, modifikují, dopracovávají s cílem nalézt co nejlepší řešení.“ (Bláhová in Koťátková, 1998, str. 96)

Reflexe

Slouží zejména k tomu, aby si účastníci odnesli obohacenou (vědomě zpracovanou) zkušenost, kterou mohou v dalším životě uplatnit. Reflexe může mít několik podob, od mluvené, přes psanou, až např. ke kreativní formě. Je základní metodou OSV. (Dubec, 2007)

Existují i další metody, které se v OSV používají. Vždy jde o to, co chceme rozvíjet a na základě stanoveného cíle pak volíme metodu. K výše uvedeným se dají zařadit také např. aktivizující metody, koncentrační a pohybové techniky, pantomima, živé obrazy, kresebné metody a mnohé další. (Valenta, 2006)

2.7 Jak začlenit OSV do školy a výuky

V RVP není jasně dané, jakým konkrétním způsobem mají být průřezová témata naplněna. Záleží tedy na konkrétní škole, jakou formu zvolí. Dle Valenty se jedná o čtyři základní formy, jak začlenit OSV do práce školy.:

1. Uplatnění témat OSV prostřednictvím chování a jednání učitelů:

neboli způsob, jak běžně jednají učitelé se žáky – je to přeci logické, bude-li učitel vzorem pro své žáky, bude-li se chovat tak, jak žáky učí, že je správné a nebude-li se nad žáky povyšovat, je daleko vyšší pravděpodobnost, že OSV bude nést pozitivní výsledky. Celý učitelský sbor by měl být tedy v ideálním případě vzorem pro své žáky, učitelé by měli mít lidské, sociální i mravní kvality a žáci by měli být respektováni - teprve pak je nastoleno bezpečné prostředí, ve kterém žáci mohou přejímat vzory za své. (Valenta, 2006)

2. Využití potenciálu témat OSV v různých (běžných) školních situacích

neboli umět rozpoznat a využít běžných situací, které vznikají ve škole a ve kterých „ožívají“ témata OSV. Jsou to např. situace, kdy mezi žáky vyvstal nějaký konflikt, kdy se jedná o reálné vztahy žáků (popř. žáků a učitelů), kdy se jedná o konkrétní potřebu třídy něco vyřešit apod. Jak jsem již zmínila v podkapitole o metodických principech, OSV by tedy měla být zosobněná, tudíž by měla čerpat z reálných situací a potřeb žáků. Učitel by tedy měl být velmi flexibilní, měl by umět vhodně na situaci

zareagovat, změnit třeba i náplň hodiny, kterou měl již připravenou a danou situaci se třídou vhodnou metodou „probrat“.⁵ (Valenta, 2006)

3. Včlenění témat OSV do jiných předmětů, resp. oblastí či oborů vzdělání a výchovy
neboli zařazení témat OSV do jakéhokoliv vyučovacího předmětu – ať už se jedná dle Valenty o vzdělávací předměty (př. český jazyk, dějepis), tak o výchovy (př. výtvarná výchova, tělesná výchova), tak i o další předměty, které nemají svou danou hodinu (př. environmentální výchova, sexuální výchova apod.) (Valenta, 2006)

4. Včlenění témat OSV do práce školy v samostatných časových blocích, předmětech apod.

neboli se jedná o formu, kdy není OSV spojována s jiným učivem, ale má svůj vymezený prostor a čas. Může se jednat o samostatný předmět, projekt, seminář, kurz, výjezd, kroužek. (Valenta, 2006)

Ve své bakalářské práci se zabývám čtvrtým způsobem, jakým je možné OSV do výuky zařadit, a to analýzou nabídky v oblasti programů, které jsou školám nabízeny externími subjekty. Zaměřila jsem se na zmapování situace v České republice, na organizace a sdružení, působící v této oblasti a dále konkrétně na typy a druhy programů, které jsou školám nabízeny.

---

⁵ V takovýchto případech se často používá tzv. pedagogická či edukační intervence, spočívající zejména v reflexi proběhlé situace, návrhu změny průběhu situace, doporučení efektivního jednání v situaci apod. To vše samozřejmě koná učitel s žáky dohromady, např. pomocí diskuse, modelové situace, myšlenkové mapy apod. (Valenta, 2006)

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části práce se zabývám nabídkou programů, které základním školám poskytují externí subjekty. Dále se zaměřuji na konkrétní dvě organizace a jejich programy, které na základě provedeného pozorování, rozhovorů a analýzy dokumentů popisují formou případové studie. V poslední části bakalářské práce navrhuji vlastní program osobnostně-sociální výchovy, který vychází ze sebraných dat.

3. Cíle výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké organizace, nabízející školám programy osobnostně-sociálního rozvoje, v České republice existují a stručně porovnat jejich nabídku. Dále formou komparativní případové studie detailně charakterizovat a porovnat vybrané programy.

Jednotlivé dílčí cíle průzkumu jsem rozčlenila do pěti výzkumných otázek:

1. Jaké organizace, nabízející školám programy OSV, v České republice existují?
2. Stručně porovnat nabídku organizací, které v České republice poskytují školám programy OSV.
3. Jakým způsobem vybrané programy vycházejí z existujících metodických přístupů, vztahujících se k OSV?
4. O jaké typy programů z oblasti OSV mají učitelé na vybraných školách zájem? V jakých ohledech je jejich poptávka uspokojena nabídkou?
5. Jak charakterizují vedoucí pracovníci zkoumaných středisek své místo na trhu a svoji marketingovou strategii v oblasti programů OSV?

4. Metodologie výzkumu

V této části se zaměřuji na popis výzkumné strategie, kterou jsem ve své práci používala. Jedná se o plán výzkumu, který se skládal ze tří hlavních fází a charakteristiku jednotlivých metod sběru dat.

4.1 Fáze výzkumu

První fáze

Zodpovězení výzkumných otázek 1 a 2 spadalo do první fáze, ve které probíhal vstupní sběr dat realizovaný pomocí vyhledávacích služeb na internetu. Tato fáze probíhala v období listopad – prosinec 2010 a v průběhu jsem využila následující rešeršní strategie:

- Využití vstupních znalostí problematiky. Jména některých organizací jsem již znala z výuky na FP TUL. V takovém případě jsem mohla vyhledávat cíleně a pouze ověřovat, zda organizace odpovídají definici výzkumného subjektu.

- Práce s fulltextovými vyhledávači. Do vyhledávačů Google, Seznam, Yahoo a Google Chrome jsem zadávala tato klíčová slova: osobnostní a sociální výchova, osobnostní a sociální rozvoj, rozvoj spolupráce ve třídách, rozvoj komunikace ve třídách, harmonizační kurzy, iniciační kurzy, adaptační kurzy, úvodní soustředění, stmelovací kurzy pro třídy, kurzy pro školní kolektivy, programy na rozvoj osobnosti, programy primární prevence, prevence sociálně-patologických jevů. Po nalezení odkazů jsem vybírala ty, které odpovídaly mé definici.
- Využití oborových portálů, jako jsou neziskovky.cz, nno.ecn.cz
- Využití odkazů z jednotlivých webovských stránek relevantních organizací, jako bylo např. sdružení Acor, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Projekt Odyssea

Prvním metodologickým problémem, který v této fázi výzkumu nastal, bylo definice základní zkoumané množiny. Pro potřebu práce jsem jako výzkumný subjekt definovala organizace, které splnily následující podmínky:

- Jde o právní subjekty jakéhokoliv druhu (firmy, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti,...),
- Nabízejí programy a kurzy pro žáky základní školy, přičemž program či kurz chápu jako množinu aktivit, naplňující jeden či více společných cílů⁶,
- Nabízené programy naplňují cíle odpovídající některé z tematických oblastí průřezového tématu RVP ZV, tj. osobnostní, sociální či mravní rozvoj.

Druhá fáze

Ve druhé fázi, která proběhla v prosinci 2010, jsem všechny organizace kontaktovala pomocí dopisu (v příloze č. 2). Protože odezva byla zcela nevyhovující (ozvala se pouze jediná organizace), přistoupila jsem v lednu a únoru 2011 k dalšímu kolu oslovování organizací, tentokrát pomocí e-mailu. V období února – dubna 2011 probíhala osobní i elektronická komunikace s organizacemi, jež mi nabídly v daném období možnost spolupráce. Jednalo se o dvě organizace, na jejichž činnost a konkrétní programy se ve zbytku své práce zaměřuji.

---

⁶ Valenta uvádí, že kurzem je míněn především časově rozsáhlejší blok, který však obvykle nemívá časový rozměr běžného předmětu a odehrává se v různých formách (2hodiny týdně, celodenní blok, výjezdové soustředění,...) Kurz může vést např. vyučující ze školy, školní psycholog či lektor z jiné organizace. S akcemi mimo školu, trvajících např. přes noc, pak spojuje termín výjezd. (Valenta, 2006) Pro potřeby mé práce pojmy kurz, program či výjezd neodděluji a za podstatné považuji fakt, že se jedná o časově rozsáhlejší blok, který vede lektor či lektori z organizace, zabývající se tematikou OSV.

Třetí fáze

Třetí fáze mého výzkumu probíhala v dubnu – červnu 2011, kdy jsem se zúčastnila konkrétních programů. V průběhu jsem pozorovala a zjišťovala další předem stanovené informace pomocí rozhovorů a analýzy dat. V této fázi jsem pracovala se dvěma organizacemi, které naplňovaly moji definici výzkumného subjektu a zároveň mi v daném období nabídly možnost spolupráce. Nyní popisuji metody sběru dat, které jsem využívala k zodpovězení výzkumných otázek 3-5.

Metody sběru dat:

- analýza přípravy programu – pročtení psané přípravy programu, zaměření se na sběr aktivit ve vztahu k cílům programu a cílové skupině, na rozpracování celého programu (časový harmonogram, pomůcky, garance aktivit, náhradní varianty), na posloupnost aktivit, na zarámování celého programu, motivaci aktivit, místo pro reflexi. Dále pak porovnání psané přípravy programu s jeho reálným průběhem.
- zúčastněné strukturované pozorování – pozorování celého programu v prostředí, kde se odehrával, ale bez mých zásahů do průběhu programu. Mezi mnou a účastníky během pozorování probíhala vzájemná interakce, ale aktivně jsem se do průběhu aktivit nezapojovala, pouze jsem si zapisovala poznámky a postřehy. Před samotným programem jsem si připravila strukturu pozorování, dle které jsem své pozorování vedla a zapisovala jsem si do ní své poznámky. Příprava struktury pozorování je dále přiložena (v příloze č. 3).
- strukturovaný rozhovor s lektorem – po skončení celého programu jsem s lektorem (lektory) provedla strukturovaný rozhovor, týkající se posledních tří výzkumných otázek. Otázky do rozhovoru jsem měla předem připravené, ale v průběhu dotazování jsem také reagovala na odpovědi respondenta, tudíž jsem se v průběhu rozhovoru od připravených otázek odchýlila. Rozhovor byl nahráván na diktafon a následně doslovně přepsán. Příprava strukturovaného rozhovoru je v příloze. (v příloze č. 4)
- strukturovaný rozhovor s pedagogem – po skončení celého programu jsem s přítomným pedagogem zahájila rozhovor týkající se zejména nabídkou programů OSV pro školy a jejím využitím. Dále jsem se zaměřila na poptávku po takovýchto programech, která vychází ze strany škol a pedagogů. Otázky do rozhovoru jsem opět měla předem připravené, rozhovor byl nahráván na diktafon a doslovně přepsán. Příprava strukturovaného rozhovoru je přiložena (v příloze č. 5)

- analýza propagačních materiálů a webových stránek – pročtení webových stránek organizací, zaměření se na rozsah poskytnutých informací, na nabídku programů, aktuálnost dané nabídky, aktualizaci stránek, reference od zákazníků (škol), kontakty na organizaci, aj.

4.2 Metoda prezentace dat

Prezentaci dat rozdělují ve své práci na dvě části. První část zodpovídá výzkumné otázky 1 a 2 a popisují v ní zejména náplň činnosti jednotlivých organizací. V další části metodou komparativní případové studie zodpovídám výzkumné otázky 3-5. Toto rozdělení má své odůvodnění. V první fázi průzkumu jsem zjišťovala, jaké organizace, nabízející školám programy OSV, v České republice existují a porovnávala jejich nabídku a činnost. Ve druhé fázi proběhlo jejich oslovení a následné „vyfiltrování“ na ty, kterými se dále zabývám a detailněji je charakterizuji.

K zodpovězení výzkumných otázek 3-5 jsem zvolila metodu případové studie, která mi, vzhledem k náplni práce, připadala nejvhodnější. Jak uvádí Švaříček: „Případová studie je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málu případům.“ (Švaříček, 2007, str. 97) Dle Hendla: „V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti.“ (Hendl, 2008, str. 102) Švaříček uvádí jako podstatné, že v případové studii badatel usiluje o komplexní porozumění případu v jeho přirozeném prostředí a využívá k tomu více informačních zdrojů i veškeré dostupné metody sběru dat. (Švaříček, 2007) Data pro případovou studii se dají získávat pomocí rozhovorů, pozorování, analýzou dokumentů, ale také např. pomocí kvantitativních výzkumných metod, kterými může být např. dotazník a není neobvyklé, že se používají všechny dohromady. (Hendl, 2008)

5. Prezentace výsledků

Jak jsem již zmínila, tato kapitola je rozdělena do dvou částí (respektive dvou podkapitol). V první popisuji výsledky první fáze výzkumu a zodpovídám tak výzkumné otázky číslo 1 a 2. Ve druhé fázi, na základě zjištěných informací z fáze první, se detailněji věnuji vybraným organizacím a jejich programům.

5.1 Přehled organizací

Cílem této fáze výzkumu bylo vytvořit přehled organizací, nabízejících školám programy OSV a porovnat jejich činnost.

Výstupem je seznam osmi organizací, naplňujících moji definici výzkumného subjektu.

Při průzkumu trhu se však objevil dílčí problém. Některé organizace sice odpovídaly mé definici výzkumného subjektu, současně ale ve svých prezentacích neuváděly svoji nabídku do přímé souvislosti s průřezovým tématem OSV. Po zvážení jsem se rozhodla ponechat tyto organizace ve zkoumané množině a jako rozhodující chápat splnění všech tří výše uvedených podmínek (viz kapitola 4.1, definice výzkumného subjektu)

Následuje rozdělení organizací dle toho, do jaké míry se organizace zabývají problematikou OSV a jaké služby školám nabízejí.

- a) Organizace, které se zabývají OSV komplexně - vydávají metodické materiály, publikace, pořádají kurzy a semináře pro pedagogy, programy OSV pro školy. Organizace, která se výše uvedenými věcmi zabývá a současně naplňuje definici mého výzkumného subjektu je v České republice jen jedna – občanské sdružení **Projekt Odyssea**.
- b) Vybrané organizace a sdružení, zabývající se širokým spektrem poskytovaných služeb, zejména z oblasti zážitkových kurzů. Jedná se o programy či kurzy, které organizace poskytují nejen školám, ale i firmám či veřejnosti. Většina těchto organizací nabízí školám zážitkové stmelovací (harmonizační či iniciační) programy, ostatních témat OSV se nedotýkají. Takovýchto organizací je v České Republice mnoho, dají se mezi ně zařadit: **Dobrodruzi.eu, Stan, Jules a Jim, Feelnat**. Jsem si vědoma faktu, že tyto organizace nenaplňují všechny cíle OSV. Pro účely mé práce jsem se ale řídila výše popsanou definicí výzkumného subjektu,

a z toho důvodu jsem je zařadila do množiny organizací, kterou jsem se dále zabývala.

- c) Organizace, jejichž primární zájmem je jiná oblast výchovy (např. multikulturní výchova), ale v průběhu programů či kurzů, které pořádají, je osobnostní a sociální rozvoj jejich cílem. Je jím např. liberecké sdružení **Maják**, občanské sdružení **Život bez závislostí** či Liberecká občanská společnost **LOS**. Ač se sice tyto organizace zabývají např. přednáškovou činností ohledně prevence sociálně-patologických jevů, či více inklinují k problematice aktivního občanství, témata OSV s jejich předmětem činnosti úzce souvisí, prolínají se a organizace používají metody či techniky, které řadíme do metod používaných v OSV.

Poznámka:

V České republice existují i další subjekty, zabývající se OSV. Dají se mezi ně zařadit např. Egredior, Aisis, Acor, jež vydávají metodické materiály, pořádají kurzy a semináře pro pedagogy, klientelu z řad firem či neziskových organizací, ale nenabízejí kurzy OSV pro školy. Další významné organizace jsou např. Hutí GO!, které jako cílovou skupinu má středoškolskou mládež, či Prázdninová škola Lipnice, která nabízí zejména kurzy pro veřejnost (pro různé věkové kategorie).

5.1.1 Rozdělení organizací dle činnosti a jejich komparace

Výše vypsané organizace dále dělím dle kritéria, kterým je naplnění tematických okruhů OSV v nabídce jejich programů. Jak vyplývá z výše uvedeného rozdělení, všechny tři tematické okruhy naplňuje pouze jediná organizace. Chci tedy vymezit, jakými tematickými okruhy se zabývají ostatní subjekty, působící na našem trhu.

Rozdělení je orientační a ukazuje zejména hlavní náplň činností, které organizace nabízejí. Nedá se vyloučit, že témata se v průběhu kurzů mohou společně prolínat, a tak např. i v programu, který je primárně zaměřen na spolupráci, komunikaci a zvýšení důvěry, se mohou objevit aktivity spojené se sebezpoznáním apod.

Tabulka je uspořádána abecedně.

<i>Organizace</i>	<i>Programy pro školy zaměřené na osobnostní rozvoj</i>	<i>Programy pro školy zaměřené na sociální rozvoj</i>	<i>Programy pro školy zaměřené na morální rozvoj</i>	<i>Další činnost</i>
Dobrodruzi.eu <i>www.dobrodruzi.eu</i>	ne	ano – adaptační programy	Ne	<ul style="list-style-type: none"> • vodácké a lyžařské kurzy pro školy • firemní kurzy – teambuilding, teamspirit • letní jazyková škola • příměstský tábor Trutnovák
Feelnat s.r.o. <i>www.feelnat.cz</i>	ne	ano – teambuildingové programy	ano – preventivní programy	<ul style="list-style-type: none"> • kurzy pro klientelu z řad firem, neziskových organizací. • outdoorové i indoorové sportovní a poznávací aktivity pro veřejnost
Jules a Jim, o.s. <i>www.julesajim.cz</i>	ne	ano - adaptační kurzy, kurzy zaměřené na řešení konfliktů, rozvoj třídního kolektivu	ano - kurzy prevence sociálně-patologických jevů	<ul style="list-style-type: none"> • konzultace pro vypracování Minimálního preventivního programu • informační podpora • pomoc při implementaci řešení souvisejících s preventivními aktivitami či klimatem školy • konzultace v oblasti prevence rizikového chování
LOS, o.s. <i>http://losonline.eu</i>	ano – workshopy zaměřené na rozvoj sebepoznání	ano – workshopy zaměřené na podporu tolerance, spolupráce	ano – workshopy zaměřené aktivní občanství, utváření postojů a hodnot	<ul style="list-style-type: none"> • metodické materiály k různým projektům a workshopům • projekty interkulturního charakteru • pořádání letních škol, seminářů, workshopů a workcampů (e-learning, b-learning) v rámci neformálního vzdělávání • podpora a zajištění výměny mládeže • happeningy, koncerty, promo akce
Maják o.p.s. <i>www.majakops.cz</i>	ne	ano – program zaměřený na skupinovou dynamiku	ano – preventivní programy a přednášky (prevence závislostí, šikany, rizikového chování)	<ul style="list-style-type: none"> • nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – klub Zakopanej pes • nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – klub Voraz • týdenní jazykový pobyt English Camp
Projekt Odyssea, o.s. <i>www.odyssea.cz</i>	ano – lekce zaměřené na osobnostní rozvoj	ano – stmelovací kurz	ano – kurz prevence závislostí	<ul style="list-style-type: none"> • spolupráce se studenty vysokých škol • spolupráce se školami na vývoji metodických materiálů

				<ul style="list-style-type: none"> • projekt „Zavádění OSV do ŠVP“ • zdravotnický kurz
Stan www.istan.cz	ne	ano – adaptační a teambuildingové kurzy	ano – kurzy zaměřené na primární prevenci	<ul style="list-style-type: none"> • školní výlety, škola v přírodě, sportovní, vodácké, zimní či jazykové kurzy • teambuilding pro pedagogy • letní, zimní, jazykové tábory • firemní • pobyty pro rodiny • expedice pro veřejnost
Život bez závislosti, o.s. www.zivot-bez-zavislosti.cz	ne	ano – programy zaměřené na klima ve třídě, rozvoj vztahů	ano – preventivní programy (prevence sociálně-patologických jevů)	<ul style="list-style-type: none"> • metodické materiály k primární prevenci • kurzy a školení pro učitele – vedení třídnických hodin • prevence prožitkem – divadlo Fórum

Tabulka 1: Rozdělení organizací dle náplně činnosti

5.1.2 Výběr vzorku

Výběr výzkumného vzorku, kterým se ve své práci dále zabývám, není náhodný. Ve druhé fázi výzkumu jsem všechny výše uvedené organizace oslovila ohledně možnosti spolupráce. Některé organizace mi odpověděly s tím, že v daném období nepořádají programy, o které mám zájem. Jiné subjekty i po opakovaném kontaktování na moji žádost o spolupráci nereagovaly. Z toho důvodu se v další části práce zabývám pouze dvěma organizacemi, jež mi v daném období nabídly možnost spolupráce. Konkrétně se jedná o organizace Projekt Odyssea a Maják o.p.s., které mi umožnily účast na svých programech. Tímto se tedy odkláním od zadání práce, ve kterém jsem si kladla za cíl detailněji charakterizovat čtyři organizace a jejich programy.

5.2 Komparativní případová studie

Metodu případové studie považuji za nejvhodnější nástroj. Vzhledem k tomu, že se nyní zabývám pouze dvěma organizacemi, snažila jsem se jejich detailní charakteristice zjistit informace pomocí několika metod sběru dat. Nejprve vybrané organizace charakterizuji a stručně popíšu konkrétní programy, kterých jsem se účastnila. Dále odpovídám na výzkumné otázky 3-5, které se zabývají právě programy, jež jsem měla možnost vidět a subjekty, které je pořádaly.

5.2.1 Popis vzorku

Projekt Odyssea

Projekt Odyssea je občanským sdružením, působícím v České republice od roku 2000. Jeho činností je OSV – od vydávání metodickým materiálů, přes pořádání vzdělávacích kurzů, workshopů a programů pro žákovské kolektivy i pedagogy. Zabývá se také výzkumem v oblasti OSV a evaluací svých programů. Jednou z velkých aktivit byl dvouletý projekt „Pomoc při zavádění OSV do ŠVP“. Projekt Odyssea spolupracuje s několika základními školami či osmiletými gymnázii a někteří jeho lektori vyučují na vysokých školách. Se školami se snaží spolupracovat dlouhodobě a systematicky, v ideálním případě vzdělává jak pedagogy, tak pořádá kurzy pro žáky během celého druhého stupně.

Kurzy pro učitele jsou realizovány od roku 2003 a probíhají nejčastěji metodou zkušenostního učení a tréninkem (např. rolové hry, modelové situace, řešení problémových situací apod.). V současné době jsou nabízeny čtyři typy kurzů a vzdělávacích aktivit pro učitele. Jsou to zakázkové kurzy pro konkrétní školu **Kurzy pro učitelské sbory**, **Veřejné kurzy**, které může navštívit pedagogická veřejnost a dlouhodobé veřejné kurzy **Výcviky**. Dále je pedagogické veřejnosti nabízena možnost **Individuální konzultace či supervizních rozhovorů**, při kterých se lektor s pedagogem osobně setkají např. v rámci výuky a společně konzultují další postup.

Kurzy pro žáky jsou realizovány od samotného vzniku organizace. Cílovou skupinou jsou obvykle žáci 5. až 9. tříd, případně studenti prvních ročníků středních škol. Kurzy jsou převážně výjezdové, trvají většinou dva a půl dne a vedou je obvykle dva lektori. Programů se společně se žáky účastní i třídní učitel. Cíle kurzů naplňují cíle OSV (např. zlepšení klimatu ve třídě, efektivnější komunikace a spolupráce, formují osobnosti účastníků apod.) a také pomáhají předcházet sociálně-patologickým jevům. Během kurzů jsou používány především principy zážitkové pedagogiky a dramatické výchovy, jedná se

zejména o týmové hry, diskusní techniky, aktivity v přírodě, estetické aktivity a další neformální metody vzdělávání, po kterých téměř vždy následuje reflexe.

Nejčastěji realizuje Projekt Odyssea tyto typy kurzů pro žáky: **Stmelovací kurz Odyssea ALFA**, který se zaměřuje zejména na stmelení třídy, rozvoj důvěry a spolupráce, zlepšení klimatu ve třídě. Následuje **Kurz prevence šikany**, ve kterém jde zejména o nácvik praktických dovedností. Jak uvedla lektorka v rozhovoru: *„Cílem toho kurzu je prevence šikany v té dané třídě. Ne jako obecná prevence šikany jako informovanost o něčem, ale posilovat ten kolektiv, aby v něm ta šikana nebyla.“* Druhý lektor k tomu dodal: *„My si myslíme, že není potřeba, aby děcka věděly, že je pět stádií šikany a podobně. To není až tak důležitý. Je důležitý s tím něco udělat, když si na to troufnou. Tady získají tu jistotu, doufejme, jak to udělat, když budou chtít se tomu postavit. To je náš cíl“* Podobně je vedený i **Kurz protidrogové prevence**, během kterého žáci zažijí různé modelové situace a v rolových hrách se učí drogu odmítnout, stát si za vlastním názorem, umět říci ne. Praktickým způsobem probíhá také **Zdravotnický kurz**, který lektor charakterizoval takto: *„Ten kurz je klasicky dvou a půl denní a je to všechno dělaný velmi prakticky. Teorie je tam opravdu velmi málo, nás taky nezajímá, jaký jsou druhy ob vazů. Nás zajímá, jestli když cokoliv když narvu do rány a přestane téct krev, tak jsem ho zachránil. Takže zase spíš ta praxe, hodně praxe. Simulovaný zranění a neustálý ošetřování.“* Posledním kurzem, který Odyssea školám nabízí, je rozlučkový kurz pro žáky devátých tříd, který nese název **Odrázový můstek – na střední školu beze strachu**, během kterého probíhá jakýsi přechodový rituál do pomyslné dospělosti.

Na webových stránkách Projektu Odyssea jsou ke stažení jednotlivé metodiky výše uvedených kurzů (kromě kurzu Odrázový můstek).

Ve spolupráci se školami vyvíjí Projekt Odyssea metodické příručky a materiály, které pomáhají učitelům se zařazením OSV do výuky. Ve své práci jsem z několika metodických materiálů čerpala i já (viz literatura).

Program prevence šikany

Organizace Projekt Odyssea mi po domluvě nabídla možnost účasti na programu Prevence šikany pro 7. třídu ZŠ Vybíralova. Kurz se konal 4. - 6. června 2011 v Dolních Alběřicích, v menším penzionu Krakonoš. Termíny kurzů, které organizace na jaře pořádá, spadají do období konce května a celého června, proto jsem se žádného z programů nemohla účastnit dřív.

ZŠ Vybíralova s Projektem Odyssea spolupracuje dlouhodobě a kurzů se každoročně účastní žáci z celého druhého stupně, každá třída v jiném termínu. Na druhou stranu kurzy

probíhají jednou za rok, kdy je spolupráce velmi intenzivní, ale v průběhu zbytku školního roku je nulová.

Kurz byl pro žáky 7. třídy, kteří se minulý rok účastnili programu zaměřeného na prevenci závislostí. Z 21 žáků se kurzu zúčastnilo 12 žáků, třídní učitelka a dva lektori. Zbylí žáci se nemohli účastnit z důvodu sportovních aktivit, finančních důvodů či je rodiče na kurz nepustili. Deset dětí ze dvanácti znaly jednoho lektora z loňského roku, dvě děti byly na kurzu poprvé. Druhá lektorka byla pro všechny účastníky nová.

Maják, o.p.s.

Obecně prospěšná společnost Maják působí v České republice od roku 1999 (zejména v Liberci a jeho okolí), zabývá se zejména přednáškovou činností na základních a středních školách, a to především v oblasti prevence sociálně-patologických jevů, problematiky partnerských a mezilidských vztahů, hodnotové orientace a celkové úcty k životu. Cílem je otevřít žákům nové obzory a poskytnout jim možnost utvoření vlastního názoru, za kterým budou ve svém životě stát a budou samostatnou celistvou osobou. Sdružení Maják se snaží navázat se školami dlouhodobou spoluprací (programy od prvních až po deváté třídy) a nabízí dětem či studentům možnost aktivit i v jejich volném čase. Provozuje dva nízkoprahové kluby (Zakopanej pes a Voraz), pořádá letní tábor English camp a další jednorázové akce (např. Společně proti kouření apod.). Ve třídách, kde působí, se snaží zejména rozpoznat atmosféru a fungování dané skupiny a přímo na konkrétní kolektiv potom „ušít program na míru“. K poznání skupiny slouží program zaměřený na formování skupin, při kterém je kladen důraz na spolupráci žáků, jejich vzájemnou komunikaci, důvěru a vztahy.

Pro žáky základních škol nabízí Maják sérii několika typů programů. V každém jednotlivém cyklu je nabízeno více programů stejné tematiky, které na sebe navazují. Programy zaměřené na první stupeň jsou podávány velmi odlehčenou formou. Platí, čím mladší ročník, tím víc je výklad formou hry. Jedná se o programy na **Prevenci agrese a šikany**, ve kterých je kladen důraz na porozumění vlastní osobě a odlišnosti, úcty k sobě i ostatním a na to, jak předcházet šikaně. Dále Maják nabízí programy **Prevence drogových závislostí**, kdy pro první stupeň jsou orientovány zejména na zdravé tělo a životní styl. Přednášky pro druhý stupeň jsou zaměřeny na poskytnutí podpory v odolávání tlaku, na posílení vědomí a motivace nebrat drogy a žít zdravým způsobem života. Dalším cyklem přednášek je **Prevence rizikového chování v sexuálním životě, ve kterém** se lektori snaží žákům odpovědět na palčivé otázky, kterými se v tomto věku zabývají. Důraz je kladen na: uvědomování si vlastní hodnoty, úcty a toleranci vůči

druhým lidem, budování charakteru, odhalení a objasnění moderních sexuologických mýtů, zodpovědnost v sexuálním životě a přípravu pro kvalitní partnerský a manželský vztah. Programem, který je většinou prvním ze sérií programů, je **Formování třídních skupin**. Ten využívá prvky prožitkové pedagogiky či dramatické výchovy k rozvíjení kooperace skupiny a růstu jednotlivce, slouží k poznání skupiny a jejího fungování a poznatků lektori dále využívají při přípravě dalších programů. Lektor program charakterizoval takto: „*Můj cíl byl ty děcka poznat i to, aby oni poznaly trochu mě a poznaly, o čem bude další práce s nima. Můj cíl při každém prvním setkání se skupinou je poznat tu skupinu a připravit se na další práci.*“ Další typ programu, který Maják nabízí, je zaměřený na **Nebezpečí náboženských sekt a hnutí**.

Středním školám nabízí Maják opět programy zejména preventivního charakteru. Odpovídají věku a mentalitě středoškoláků, lektori používají interaktivních metod. Přednášky na sebe opět mohou navazovat a jsou členěny do různých cyklů. Lektori tedy s jednotlivými kolektivy mohou pracovat po celou dobu středoškolské docházky. Jedná se o programy zaměřené na **Drogové závislosti, Nedrogové závislosti, Partnerské vztahy a Formování skupiny**, který je určený na začátek školního roku pro nově vznikající kolektivy prvních ročníků popřípadě pro třídy se špatným kolektivem. Cíle programu jsou zejména: posílení zdravé osobnosti žáka, budování vzájemné důvěry, vytvoření atmosféry úcty a respektu, rozvoj schopnosti komunikace, diskuse, řešení problému a nastavení pravidel společného fungování skupiny v průběhu studia.

Dále Maják provozuje dva nízkoprahové kluby, do kterých mohou žáci chodit ve svém volném čase. V nich jsou nabízeny různé kroužky (angličtina, tance,...) nebo jednorázové odpolední akce.

Program formování skupin

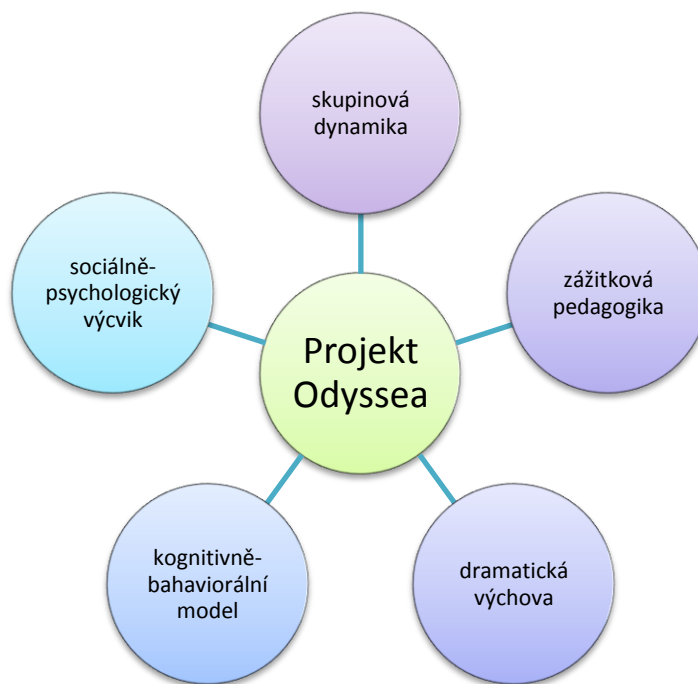
Program od sdružení Maják, který jsem navštívila, se konal dne 8. června 2011. Jednalo se o formování skupin, konkrétně byl program vytvořen pro 3. třídu ZŠ Komenského z Liberce. Byl to první úvodní program pro tuto třídu, se kterou se bude dále pracovat. Program se odehrával v prostorách školní klubovny, kde jsou pořádány různé kroužky, a trval čtyři hodiny. Účastnilo se ho 14 dětí (10 dívek a 4 chlapci) z celkových 16 (2 chlapci na programu chyběli). Se ZŠ Komenského sdružení Maják spolupracuje dlouhodobě a pořádá pro žáky zejména preventivní programy a program zaměřený na formování skupin. Programy jsou pořádány pro žáky prvního i druhého stupně, kterými v průběhu školní docházky děti postupně projdou. Někteří z žáků této školy dochází

do nízkoprahového klubu Zakopanej pes nebo se účastní tábora či jiných akcí, které Maják pořádá. Lektor, ač do této třídy přišel poprvé, polovinu dětí znal. Cílem tohoto programu bylo poznat třídu jako celek – jaké děti mají vztahy, jak jsou spolu ochotní pracovat na nějakém úkolu, jaké jsou ve třídě role či jestli je ve třídě nějaký problém. (O problému se začleněním nového chlapce do kolektivu lektor věděl). Další programy budou tedy „šité na míru“ tomuto kolektivu a jeho potřebám.

5.2.2 Výzkumná otázka č. 3

Jakým způsobem vybrané programy vycházejí z existujících metodických přístupů, vztahujících se k OSV?

Projekt Odyssea

Obrázek 1: Metodická východiska (Projekt Odyssea)

Z analýzy manuálu „Jak zlepšit vztahy v naší třídě“, který je uveřejněn na webových stránkách Projektu Odyssea a který sloužil jako výchozí příručka k tvorbě programu, kterého jsem se účastnila, lze vyčíst několik metodologických zásad. Tou první je práce s teorií **skupinové dynamiky**. Jak se konkrétně píše: „Věnujeme-li se v tomto materiálu šikaně, což je jev, který vzniká vždy a pouze mezi lidmi, tj. ve skupině, musíme se zabývat také procesy, které se ve skupině odehrávají.“ (Švec a kol., 2007, str. 17) V detailním

popisu programu jsou pak uvedeny jednotlivé aktivity (s jejich detailním popisem), které jsou řazeny dle vývojových fází skupiny (úvod, seznámení, rozehrání a prolomení ledů aj.).

Na otázku, z jakých metodologických zásad lektori při přípravě programů vychází, odpověděla lektorka takto: „*No a jako vycházíme z teorie skupinové dynamiky. Z té vycházíme nejvíc, jakože nějak se to děje ve třídě a našim cílem je ovlivňovat skupinovou dynamiku tak, aby to, jakým způsobem spolu ta skupina funguje, aby to nevedlo k chování, který se dá nazvat šikanou. Aby tam fungovaly principy, který k tomuhle nevedou a to podporujeme.*“ Druhý lektor doplnil odpověď: „*V případě, že se ta skupina mění a ona se prostě mění, tak je výhodnější, aby se měnila tímto směrem, který je pro tu skupinu pozitivní. Je to jakési nasměrování.*“ Lektorka se k otázce vrátila ještě jednou a svoji odpověď rozšířila: „*Jako systémově bych řekla, že v tom programu je kus čistý OSV, pak je tam hodně věcí ze sociálně-psychologického výcviku, jako byla včera ta hra s tím, jak se dostávali do kruhu. Částečně jsou tam zážitkové věci, to byl včera ten večer, pak principy dramatické výchovy, to byly ty scénky, částečně je tam ten kognitivně-behaviorální model americkéj. Jakože si povídáme o našem chování a o tom, jaké důsledky má naše chování. No, je to taková směsice, co si OSV bere jako historicky ze všech těchletých modelů. Vykrádáme z nich principy, který se hoděj pro naši práci s dětma.*“

V průběhu programu lektori pracovali s vývojem dané skupiny. První lektor, který účastníky znal z loňského roku, si zapisoval poznámky. Dále měl soupis aktivit, které s nimi rok předtím absolvoval. V průběhu celého programu si oba lektori zapisovali poznámky do bloku a diskutovali o tom, jak velkou výzvu v podobě důvěrových aktivit zařadí. Protože skupina byla velmi dobře naladěná, rozhodli se zařadit „těžší“ aktivity, než měli původně plánované. Aktivity v celém programu byly sestaveny dle vývojových fází skupiny a reagovaly na její potřeby. Aktivity, které se v programu objevily (uvádím stejné pořadí): seznámení, rozehrání (*Kdo je kdo, Řazení na lavičce, Jmenovky, rozehrávací hry s lanem a Buldok*), aktivita *Kooperativní míček*, Úvod do tématu *šikany* (pojmenování pocitů, vyslovení názorů a aktivita *Tečkování*), důvěrová aktivita *Příjemné ruce*, vytvoření *Pravidel*. Druhý den: *rozehrávací hry*, aktivita v lese *Minotaurus*, kooperativně laděná hra *Hutututu*, odpolední blok zaměřený na šikanu (*Dostaň se do kruhu, Modelové situace a rolové hry*), večer přepólování nálady a těžší důvěrnější aktivity (*Předávání energie, Kroužek, Levitace*). Poslední den: vytvoření charty (*Co dělat, abychom byli dobrá parta*), práce na *vlajce*, kterou žáci měly z loňského roku, *závěrečný dotazník*, rozloučení a odjezd.

Účastníci v průběhu kurzu vytvořili pravidla, podle kterých se dále řídili. Nejednalo se ale o vytvoření dohody v takové podobě, která by odpovídala metodice Project Adventure. Na výzvu „a teď budou pravidla“ začali žáci tvořit. Každý účastník na papír obkreslil svoji

dlaň, pak se aktivity ujala lektorka, která začala pravidla zapisovat. Jednalo se zejména o praktické věci typu: „Mluví jen jeden“, „Večerka v deset“, „Zvednutá ruka=ticho“. Pravidla se zaměřila na chod kurzu, ne na přenesení jejich fungování do školy (na vzájemné fungování a soužití žáků mezi sebou a třídní učitelkou). O pravidlech účastníci mezi sebou nediskutovali, téměř každý nápad byl zapsán a celková aktivita trvala asi pět minut. Pravidla vysela po celou dobu ve společenské místnosti, lektoři se k nim vrátili jen druhý den ráno, kdy bylo doplněno další praktické pravidlo. V jiných okamžicích, např. při reflexi, pravidla využívána nebyla.

Pravidlo STOP, které je uvedeno v manuálu ke kurzu a které se také jinak nazývá Princip dobrovolnosti, lektoři nijak důrazně nezmínili. Neobjevilo se ani v pravidlech, která byla vytvořena. Do aktivit, které byly zaměřeny na prevenci šikany (Aktivita „Dostaň se do kruhu“, rolové hry a modelové situace typu agresor x oběť), se museli zapojit všichni účastníci. *„Dokad' si to nevyzkouší všichni, budeme tu hru pořád hrát.“* V důvěrových aktivitách dávali lektoři účastníkům prostor k možnosti volby.

Z dramatické výchovy se na kurzu objevily modelová situace a rolová hra (žáci předváděli různé způsoby šikanování na předem zadané téma, jeden žák byl agresor a druhý oběť). Po skončení této aktivity, ve které se museli vystřídat všichni účastníci, proběhla reflexe jejich pocitů a toho, co jim v průběhu hry běželo hlavou. Když si tyto role vyzkoušeli všichni účastníci, následoval trénink toho, jak je možné jednoduše pomoci oběti. Za oběť si stoupl další člověk, položil jí ruku na rameno a účastník v roli agresora měl znovu zkusit „zaútočit.“ Po skončení následovala opět mluvená reflexe, při které se lektor ptal na tyto otázky: *„Proč jsme dělali tyto aktivity?“, „Co nám to přineslo?“, „Jak se dá pomoci někomu, kdo se doopravdy stane obětí?“*

Ze **sociálně-psychologického výcviku** pocházela aktivita „Dostaň se do kruhu“, kdy jeden žák měl za úkol jakýmkoliv způsobem dostat se dovnitř kruhu. Ten byl tvořen ostatními spolužáky, kteří stáli v těsné blízkosti. Každý z účastníků si vyzkoušel roli toho, kdo se pokouší dostat do kruhu. Lektorka si opět zapisovala věty a poznámky, které účastníci pronášeli. Po každé, když se někdo dostal dovnitř, proběhla reflexe. *„Jaký jsi měl pocit, když jsi viděl takto semknutý kruh?“, „Jaký jste z toho měli pocit, když se k vám někdo snažil dostat?“, „Jaký jste měli pocit, když k vám takhle vlítnul? Naštvanost? Vztek? Překvapení?“* Účastníci volili různé metody, od agresivní, přes přemlouvání, vydírání, hru na city apod., všechny metody pak lektoři s účastníky rozebírali. *„Proč si zvolil tuhle metodu?“, „To byly určitý způsoby manipulace“, „Jak jste to brali?“* Nakonec bylo řečeno, že v této aktivitě nebyla žádná správná metoda, nešlo o to, udělat to co nejlépe, ale splnit úkol – dostat se do kruhu a to každý splnil. Reflexe aktivity následovala i po přesunu

do místnosti, kde byly připraveny židle v kruhu. Lektor se zeptal: „*Jaké to bylo, když si se sám chtěl dostat dovnitř kruhu?*“ Všechny reflexe na kurzu probíhaly slovně. Jednalo se hlavně o vyjádření různých pocitů, lektor se někdy snažil přeformulovat znění odpovědi. Žák: „*Nooo, cítil jsem se jako divně...*“ Lektor: „*Co to znamená divně? Pro mě je divný, kdybys měl osm nohou.*“ Žák: „*Tak jako... no, naštvaně.*“ Lektor: „*Aha, takže si cítil naštvaní, zlost, vztek. Je to tak?*“ Žák: „*Jo, je to tak.*“

Zážitková pedagogika byla reprezentovaná zejména důvěrovými aktivitami (Příjemné ruce, Energie, Levitace). Metoda zážitkové pedagogiky nebyla lektory pochopena tak, že po nějaké aktivitě, která je reflektovaná, je právě ona reflektovaná zkušenost sama tím „učivem“. Ze zážitkové pedagogiky si lektori tedy vypůjčili aktivity, ve kterých si účastníci vyzkoušeli překonat sami sebe, ale primárně to nesloužilo k přenesení zkušenosti do praktického života. Jak uvedli lektori: „*A tahleta další věc, jako byly ty večerní aktivity, to je to pozitivní a ten zážitek tady je taky velmi intenzivní a všichni v té skupině jsou v pohodě, tak to je to, co vám nabízíme.*“ Důvěrové aktivity, které znamenaly příjemný zážitek, sloužily jako přepólování „nepříjemného“ odpoledne, které bylo zaměřené na šikanu.

Jak uvedla lektorka v rozhovoru, na programu se objevily různé aktivity z různých metodik. OSV si z každé bere to, co jí pro práci se třídami přijde vhodné. Lze to vyčíst i z manuálů, které jsou na webových stránkách zveřejněny. Lektori na tomto kurzu pracovali zejména podle metodiky, která je popsána v manuálech k OSV a představuje směs aktivit z dramatické výchovy, prožitkové pedagogiky, outdoorové pedagogiky, sociálně-psychologického výcviku apod.

Obrázek 2 (vlevo): Aktivita „Dostaň se do kruhu“

Obrázek 3 (vpravo): Jedna z důvěrových aktivit

Maják

Obrázek 4: Metodická východiska (Maják)

Při analýze metodologických principů, ze kterých lektor Majáku při přípravě programu vycházel, jsem neměla k dispozici žádný písemný materiál. Program, kterého jsem se účastnila, byl zaměřený na formování skupin a lektor vycházel z teorie **skupinové dynamiky**. Program sloužil zejména k poznání daného kolektivu a k nastolení určitých výzev, kterých žáci společnou prací dosahovali. Práce se skupinou je pro lektora věcí dlouhodobější. Na základě zjištěných informací z prvního setkání se skupinou, vymýšlí a „dolaďuje“ program následující. Na otázku, z jakých metodologických principů při přípravě programu vychází, lektor odpověděl takto: *„Když začínám ty programy, tak záleží, co se dozvím od školy. Vždycky se předem připravím a ty začátky, ty první programy, jsou skoro stejné. Mám několik alternativ, když vidím, že ta třída je křečovitá, tak s ní dělám něco jiného, ale je to hodně podobný. Pak, když dělám druhý program, tak ta příprava je mnohem větší, hlubší a trvá víc času, ale je to o tom, že už jsem poznal tu třídu a mám z toho nějaký výstupy. Pak už se připravuju na tu danou skupinu, koukám, v jaké jsou vývojové fázi, jaké mají problémy. Co třeba i ten jednotlivec tam potřebuje.“*

Na programu se objevilo vytvoření pravidel, kterými se žáci měli v jeho průběhu řídit. Tvorba pravidel byla představena takto: *„Proč si myslíte, že existují pravidla silničního provozu?“* Děti uváděly své nápady – zejména, že pravidla jsou vymyšlená hlavně z bezpečnostních důvodů. *„My si teď řekneme pravidla, aby se nám také nic nestalo, stejně jako to je na silnici.“* Dále se lektor ptal, zda mají nějaká pravidla, která dodržují ve třídě.

Děti sdělovaly, jaká mají pravidla. Protože byl ve třídě hluk, zvolil lektor šepot a tajemný tón hlasu, který děti donutil poslouchat to, co říká. Vyjmenoval čtyři pravidla, která budou platit. Z části vycházel z toho, co řekly děti a z části z toho, jaká pravidla považoval sám za důležité a vysvětlil na praktických příkladech jejich důvod. „Nepředvádět se“, „hlásit se“, „myslet na ostatní“, „když něco zkazím, nevadí to“. Pravidla nebyla nikam zapsána. V průběhu dopoledne na ně lektor upozorňoval a vracel se k nim v určitých situacích.

Lektor zmiňoval i další principy, jakými jsou **dramatická výchova** či **zážitková pedagogika**, ale z jeho odpovědi je patrné, že nejvíce ho ovlivnila **filozofie a pedagogické úvahy Komenského**, ze kterých rád čerpá. Jak sám říká: *„Já se hodně přikláním ke Komenskému, protože se mi hodně líbilo, že i Komenský i Blahoslav říkal, že, teď to budu parafrázovat, „Jestliže mladík dokáže udělat kravinu, tak se neboj, potrestej ho. Protože to, že udělal kravinu, moc dobře ví. Když rozumí tomu, proč dělá tu kravinu, rozumí tomu, proč má ten trest.“ Mezi těma děckama jsou normy, to tak je. To se mi líbí. Také se mi líbí, že pedagog je někdo, kdo dává směrovku a přitom je zodpovědnost toho člověka, aby šel po té cestě. Nemám rád takovýto, ať si dítě dělá, co chce, že pozná. Nefunguje to a svejm dětem bych to nikdy nedovolil, protože bych nechtěl, aby si ublížily. Na druhou stranu, když mě neposlechnou, je to jejich volba a nesou za ní důsledky. Je to o tom, že člověk jakoby vede a na druhou stranu pak neodsuzuje. Tím, že Komenský byl přímý a rovný a čitelný, to se mi líbí.“*

Na programu, který jsem viděla, se lektorův postoj k poskytnutí volnosti a svobody odrážel. Nebyl nastaven žádný princip dobrovolnosti, kdy by si děti svoji účast na hrách mohly volit. Na druhou stranu, když někdo opravdu už nechtěl hru hrát, nemusel. Lektor to odůvodnil slovy: *„Ty děti jsou dost malý a nemůžeš jim dát úplnou svobodu. To je jasný, že kdyby mohly, tak do té hry třeba nejdřív vůbec nepůjdou a budou si dělat, co chtějí. To jsem viděl i na kurzu pro studenty, že se raději ulili jen proto, že se jim nechtělo, než z žádných důvodů. Jasně, pokud se jedná o nějaký drsnější aktivitu, je to něco jinýho, ale dneska s dětma budu dělat hlavně kooperativní věci a potřebuju vědět, kdo se jak zapojuje.“*

Aktivita na programu byly za sebe řazeny tak, aby stupeň náročnosti v kooperativních hrách rostl. Uvádím zde pořadí jednotlivých aktivit: *Přivítání, seznámení*, úprava místnosti (lektor to využil jako první společný úkol pro třídu, při které sledoval, jak skupina funguje), rozehrávací aktivita *Židle v kruhu*, vytvoření *Pravidel*, kooperativní hra *Obruče, hýbejte se* (mezi jednotlivými koly byl ponechán čas na strategii), reflexe, kooperativní hra *Trubky* (předávání kamínku ve skupině pouze pomocí trubek), reflexe, hra *Hutututu*. Závěr, celková reflexe dne, rozloučení.

Reflexe aktivit (lektor mluvil o debriefingu) probíhala ústně. Lektor se žáků ptal na otázky a oni mu je zodpovídali. Buď jednotlivě či po skupinkách. „*Když se nad tím zamyslíte, co tahleto aktivita potřebuje?*“ Děti odpovídaly: „*Spolupráci, nenadávat si, být trpělivý, pomoci si apod.*“ Dále se lektor zeptal: „*Co pro to tedy můžete udělat?*“, „*Co se vám povedlo?*“, „*Co se vám ve hře nepovedlo?*“, „*Co byste mohli udělat jinak?*“

Lektor v rozhovoru uvedl, že při přípravě programů vychází také z dramatické výchovy, ale v průběhu programu, na kterém jsem byla, se žádné tyto aktivity neobjevily. Lektor řekl, že DV používá spíše u starších dětí na preventivních programech, kdy se hrají modelové situace. Já jsem však neměla možnost vidět, jak s touto metodou v praxi pracuje.

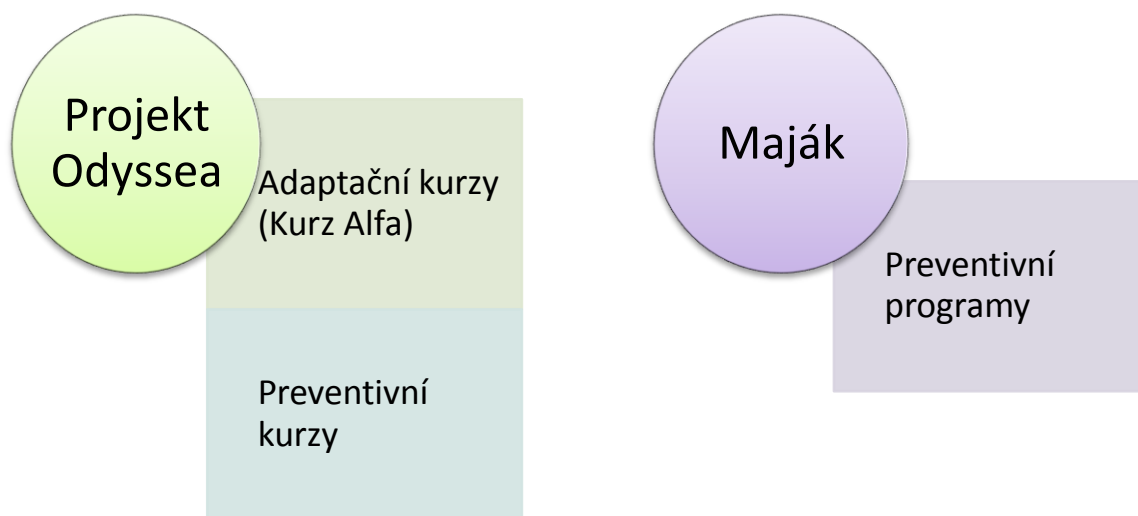
Obrázek 5 (vlevo): Aktivita „Obruče, hýbejte se“

Obrázek 6 (vpravo): Aktivita „Předávání kamínku pomocí trubky“

5.2.3 Výzkumná otázka č. 4

*O jaké typy programů z oblasti OSV mají učitelé na vybraných školách zájem?
V jakých ohledech je jejich poptávka uspokojena nabídkou?*

Obrázek 7: Programy, o které je největší zájem

Projekt Odyssea

Nežádánějším kurzem, který Projekt Odyssea školám nabízí, je **adaptační soustředění**. Jako reakce na poptávku ze strany škol vznikly i další programy, zaměřené zejména na **prevenci** sociálně-patologických jevů. Jak řekl sám lektor: „*Tak naše rodinný stříbro jsou Alfy, teda stmelovací kurzy pro druhý stupeň. To znamená, že většinou jsou to šestáci nebo pro první stupeň středních škol a víceletých gymnázií. To je to, s čím Odyssea začínala a jelikož v tom máme tak asi desetiletou praxi, tak myslím, že je to nepropilovanější program. Ovšem začaly školy poptávat další kurzy, samozřejmě protože jsou problémy s drogami, se šikanou, tak jsme na to reagovali a vytvořili jsme další programy speciálně na protidrogovou prevenci a prevenci šikany. Byla to spíš naše reakce na to, že ty děti nevěděj, opravdu nevěděj o tom nic moc, i když mají ty různé přednášky na školách. Ta informovanost je minimální a když jo, tak je to teoretická informovanost.*“

Ze strany školy, která se daného programu účastnila, se zájem soustřeďuje především na různé programy primární prevence. Z rozhovoru s třídní učitelkou vyplynulo, že na ZŠ Vybíralova působí kromě Projektu Odyssea další organizace, která pořádá dvakrát do roka čtyřhodinové preventivní bloky. „*U nás ve škole pracuje organizace Prospe, která to řeší*

formou čtyř hodin dvakrát ročně a jsou to takové bloky, zaměřené na problematiku žáků ve třídě, co je nového ve třídě, jak ten kolektiv se vyvíjí, případně řeší nějaké problémy, které tam jsou. Zejména se zaměřují na problémy jako drogy, šikana. Je to něco podobného jako tady ta Odyssea, ale je to ve třídě a čtyři hodiny vždycky. Potom dostaneme vyhodnocení, co ta třída udělala za pokrok, co se v té třídě stalo, zdali se to nějak vyřešilo. Také spolupracujeme s lektorkami, které tam jsou a třeba když se potřebujeme na něco zeptat nebo se snažíme něco vyřešit, třeba problematické dítě, tak se snaží nám vyhovět.“ Na otázku, zda považuje za efektivní práci dvou různých organizací, odpověděla třídní učitelka kladně. Na druhou stranu lektori Projektu Odyssea zastávají opačný názor: *„Je problém, že se to takhle jako tříska a oni přicházej se základními věcmi. Zaplat' pánbůh, že tam taky choděj, taky dobře. Ale už jen to, že ta škola zadává tu práci dvěma organizacím, je problém. Ty děcka v tom maj chaos, protože nevědí, proč by si měly povídat o něčem základním, když by v podstatě těm studentkám, co tam přijdou, mohly vysvětlovat, jak se to dělá, když za sebou mají kurz, který je podstatně intenzivnější.“*

Na otázku, zda je třídní učitelka spokojena se stávající nabídkou, odpověděla, že ano. Tím, že škola využívá dvě organizace, považuje stávající nabídku za dostačující a o žádné jiné organizace se nezajímá. Největší zájem spatřuje hlavně v poptávce různých preventivních programů a kurzů: *„V dnešní době je to těžký. Děti se s tím setkávají už na základní škole a na naší škole mají některé děti s drogami problém. Proto v této oblasti hodně děláme a pracujeme se dvěma organizacemi. Tedy vlastně, naše škola spolupracuje ještě se třetí organizací, ale ta už se věnuje jen těm, kteří s tím mají problémy.“*

Na otázku, zda ona sama by se svojí třídou ráda využívala i jiné programy OSV řekla, že v tomto ohledu není moc informovaná a o jiných organizacích a programech neví. Zejména proto, že se jedná o novou oblast výchovy. Dalším důvodem je fakt, že na škole působí pracovník, který se osobnostně-sociální výchovou a jejím zařazením zabývá v rámci celé školy.

Maják

Organizace Maják nabízí školám programy od první do deváté třídy. Jednotlivé programy na sebe navazují a tvoří tak komplexní celek. Jak uvedl v rozhovoru lektor: *„Celkem ta základka má asi sedmnáct programů. Na většině škol se snažíme jet všechny ty programy. Ty programy na sebe navazují, tak je dobrý to jet všechno.“*

Zájem je tedy o programy preventivního charakteru, konkrétněji je lektor ani třídní učitelka nespecifikovali. Z rozhovorů s oběma ale vyplynulo, že na většině škol se

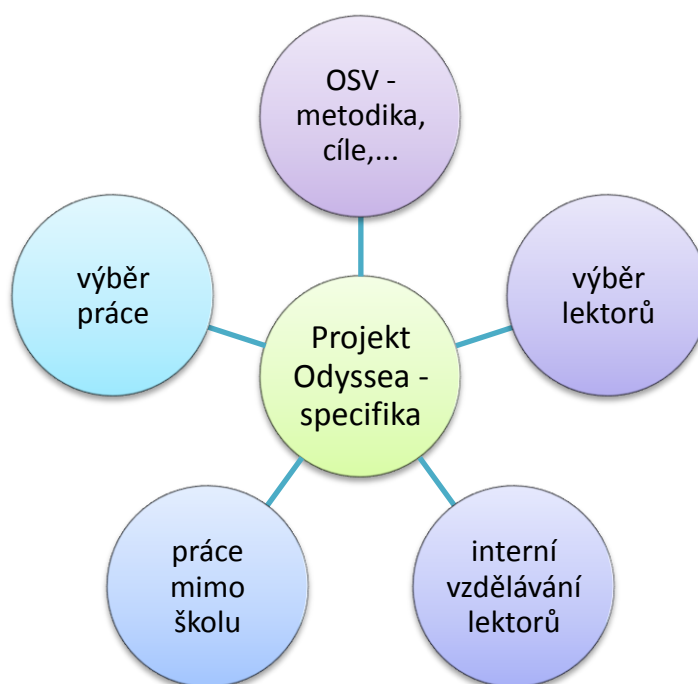
programy snaží poskytnout všechny, protože na sebe navazují a tvoří tak jeden celek. Konkrétně na ZŠ Komenského probíhá dlouhodobá a systematická spolupráce.

Třídní učitelka považuje programy Majáku za přínosné, ale sama nezná žádnou jinou organizaci, která by podobné programy nabízela. *„Vlastně jsem se tím jako sama nikdy zvlášť nezabývala, obzvlášť já Maják už znám dlouho, takže už bych ani neměla potřebu hledat něco jiného.“* Z rozhovoru dále vyplynulo, že se škola snaží služeb Majáku využívat co nejvíce, proto se o další organizace již nezajímá a se stávající nabídkou je spokojená. Jak uvedla třídní učitelka: *„Tím, že tu jsem druhý rok, tak to nemůžu jasně hodnotit, ale spíš jaký z toho mám pocit. Mám takový pocit, jako se to dělá na mnoha školách, že ty děti se setkávají s tím Majákem často. Že ten lektor, když sem přijde, tak ty děti už někdy viděl. Ale to vím, že to takhle v Majáku funguje. Já jsem v Majáku také vlastně pracovala jeden rok, takže také jsem věděla, že se jde do stejné třídy, která již s Majákem má zkušenost. Což myslím, že pro ty lektory je výborný, že můžou právě zareagovat, vidí nějakou změnu, posun a můžou na to reagovat v tom programu.“* Na otázku, zda by něco pomohlo nabídku využívat více, třídní učitelka nedovedla odpovědět. Díky své krátké praxi na škole nechtěla stávající nabídku programů hodnotit s odůvodněním, že by potřebovala více zkušeností s těmito programy, aby mohla říct nějaké resumé.

5.2.4 Výzkumná otázka č. 5

Jak charakterizují vedoucí pracovníci zkoumaných středisek své místo na trhu a svoji marketingovou strategii v oblasti programů OSV?

Velmi zajímavým zjištěním je odpověď na otázku, jakým způsobem lektori obou organizací vnímají své místo na trhu mezi konkurenčními subjekty a jakým způsobem svoji práci propagují kromě webových stránek. Odpovědi lektorů z obou organizací se v některých bodech shodují.

Obrázek 8: Specifika Odyssey

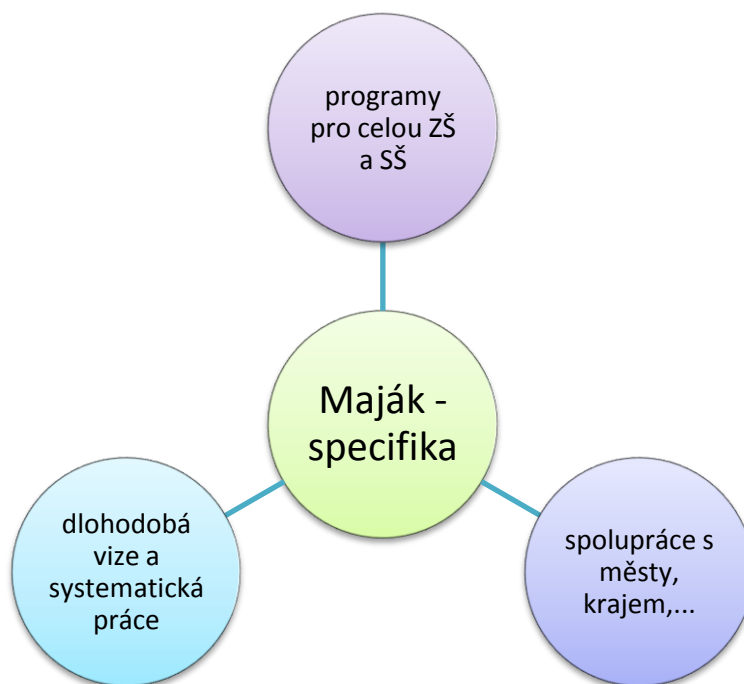
Na otázku, v čem je organizace Projekt Odyssea specifická, lektorka odpověděla: „Tak jako cílově děláme čistý **OSV**, což hodně z těch jinejch organizací cílově nedělá OSV. Oni cílově dělaj zážitkovku. Což pro nás zážitkovka je metoda, ale cílem není zážitek třídy. Což bych řekla, že je nejmarkantnější rozdíl. A některý nedělaj ani jako zážitkovku, některý dělaj prostě jako sport. V tom je ten největší rozdíl a z toho vychází všechno to ostatní, jakože **metodicky** je tím pádem tak trochu jiný, protože využíváme mnohem víc metod, než ostatní a je to tím pádem pestřejší v tom, jak využíváme reflexi. Protože když máme cíl hlubší než ten zážitek, tak logicky tu reflexi směřujem k němu, což většina těch jinejch organizací, když nemám definovaný něco, tak jak by mohl reflektovat něco, když nic nemám. A pak bych řekla, že k tomu se i váže, že máme **jiný lektory**, než má ta většina organizací. Vybíráme je cílově, aby uměli dělat OSV a znali cíle OSV a ty metodiky byli schopný takhle hrát si s dramáťákem, se sociálně-psychologickým výcvikem, se zážitkovou, s environmentální výchovou. Něco tu si vzít a tu si vzít, co potřebujem pro ty cíle, což ty organizace vlastně nepotřebujou ty lidi v tomhle mít v takhleto vyškolený, nebo nasměrovaný, protože to takhle necílej.“

S tím souvisí i odpověď druhého lektora, který uvedl, že všichni lektori, kteří v Odyssee pracují, musí před kurzem projít **interním vzděláváním**. Rozdíly oproti jiným

organizacím vidí lektoři v tom, že oni jsou profesionálové, kteří se ve svém volném čase vzdělávají v OSV. Dle lektorů jsou v ostatních organizacích zaměstnáni zejména studenti, kteří metodiky neovládají tak dobře. „*To jsou prostě studenti, který nejsou metodicky tak daleko. Proto jsou ty programy logicky míň úspěšný, protože maj míň vzdělanýho lektora a on je taky hůř zaplacený, je mladší, tak logicky pracuje jinak.*“ Další specifikum lektorů shledávají v tom, že Odyssea si práci vybírá. Cíleně a systematicky se vyhýbá práci, která nevyhovuje jejich požadavkům. Jedním z nich je pořádání kurzů mimo školu.

S tím souvisí i odpověď na otázku, jakým způsobem svoji práci propagují. „**Nepropagujem.** *V podstatě je to tak, že ty školy si ty informace předávají a ozývají se nám samy. Což je pro nás skvělý, protože ten, kdo si nás objednává, tak o nás něco ví a ví, co chce. Protože minimálně když se podívá na cenu, tak průměrně ředitel si nás neveme, protože jsme drahý. A ten, kdo si nás vezme, protože chce nás, tak to je člověk, kterýho my potřebujem. To je ideál.*“ Je to i z toho důvodu, že organizace Odyssea se **nesnaží lektorů zajišťovat stálou práci.** Naopak každý lektor se živí něčím jiným. „*My se totiž nesnažíme o to, abychom zajišťovali těm lidem, co pro nás jezdějí, práci. To není vůbec naše aspirace. Naše aspirace je dělat co nejlepší zážitkový kurzy OSV. A prostě když budou čtyři, tak budou čtyři.*“ Lektoři v tom vidí velkou výhodu, a jak řekli, myslí si, že na trhu mají luxusní pozici. Nemají tedy důvod propagovat svoji organizaci jiným způsobem, než webovými stránkami.

Maják

Obrázek 9: Specifika Majáku

Za hlavní specifika lektor a ředitel Majáku považuje zejména to, že nabízí **programy od prvních tříd ZŠ až do devátých a dále pokračují i na SŠ**. Jak sám řekl: „*Ono to možná bude znít arogantně, ale myslím si, že Maják nemá konkurenci. Ve dvou věcech. Nemáme konkurenci v tom smyslu, že já jsem dělal výzkum a zjistil jsem, že v České republice neexistuje jiná organizace, která by dělala programy od prvních tříd po střední školy. To je jedna věc. Druhá věc je, že spolupracujeme s městama, se zřizovatelem škol, s krajským úřadem. Tak v tom jsme trochu jiný.*“ Dalším důvodem, v čem shledává Maják za jedinečný je ten, že pracuje s dětmi **systematicky a dlouhodobě** - pořádá programy na školách, nabízí odpolední aktivity v nízkoprahových klubech, letní tábory a dalších jednorázové akce. „*Maják je v tomhle jinej, protože všechno dělá s dlouhodobou vizí. Spíš aby ty věci mohly růst. Ty školy se na tohle můžou spolehnout. To byl i důvod, že vznikly ty nízkoprahy. My jsme dlouhodobě chtěli mít vlastní prostory a chtěli jsme klub, aby ty děcka mohly kam dál přijít. Tady naši prioritou jsou ty děti. V tom si myslím, že nemáme konkurenci ve smyslu návazné činnosti a dlouhodobé práce od prvních tříd po střední školy, ale i ty odpoledne. To si myslím, že je to, co Maják dělá Majákem. Bereme to jako určitý posláním tu naši práci.*“

Lektor Majáku, na dotaz propagace činnosti, odpověděl podobně jako lektoři Odyssey. Maják, krom webových stránek, nepropaguje v dnešní době svoji činnost. Lektor uvedl, že:

„V současnosti má Maják takové jméno, že nepotřebuje dělat reklamu pro školy, abychom měli poptávku po programech. Je to faktor už asi posledních 9 let, kdy si školy předávají informace o Majáku mezi sebou. Pak se o nás informují na krajském úřadě na odboru školství a také na odboru sociálních věcí.“

5.2.6 Komparace zkoumaných organizací

Nyní se zaměřuji na porovnání činnosti organizací, které mi nabídly možnost spolupráce. Činnost obou organizací se liší zejména v poskytované nabídce. Projekt Odyssea se zabývá komplexně tematikou OSV. Nabízí tedy programy pro žáky, ale také pomáhá učitelům se zaváděním tohoto nového průřezového tématu a vyvíjí metodiky OSV, které učitelé mohou využít jak v hodinách, tak na výjezdech. Projekt Odyssea s většinou škol spolupracuje dlouhodobě (několik let po sobě). Setkání s danou třídou je několikadenní, ale probíhá pouze jednou do roka. *„Ještě důležitá věc je, že my se snažíme, aby ta třída zmizela ze školy a byla úplně bokem, pak na ní máme větší a lepší čas na ni působit. Cílem je za ty dva a půl dne tu třídu změnit. Udělat něco, aby ta třída se změnila proti tomu, jak vypadala a jak fungovala, než sem přijela.“* Oproti tomu Maják se v průběhu školního roku do konkrétní školy dostane vícekrát, na druhou stranu se jedná o dvou až čtyřhodinové programy, které probíhají ve stejném prostředí. Maják také nabízí hlavně preventivní programy – zabývá se tedy jen částí OSV a nenabízí školám vícedenní pobytové programy. Jak uvedl lektor: *„Myslím si, že naše filozofie toho, že do té školy přijdeme několikrát za rok, má smysl. Ty děcka vidíme častěji, pracujeme s nima i odpoledne a to mi připadá smysluplný. Jasně, o nějakých výjezdech jsme taky přemýšleli, ale většina škol by to nezaplatila. Takže zatím to děláme jen pro zájemce – tábory, víkendové akce a tak.“*

Obě organizace se snaží školám nabídnout to, co samy považují za nejlepší. Myslím, že obě strategie mají své kladné i záporné stránky. Záleží to na tom, jaké způsoby práce každá organizace preferuje a jaké si klade cíle.

Nyní se zaměřím na porovnání konkrétních programů, které jsem společně se třídami absolvovala. Komparace vychází ze struktury pozorování, kterou jsem měla předem připravenou (viz příloha č. 3) V připravené struktuře jsou jednotlivé body hodnoceny na škále: *vysoká úroveň - přijatelná úroveň - nepřijatelná úroveň - problematická úroveň*. Každý z bodů jsem také slovně okomentovala a odůvodnila tím mé hodnocení na škále.

	PROJEKT ODYSSEA	MAJÁK
PŘÍPRAVA PROGRAMU		
Písemná příprava programu	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Písemná podoba programu existuje. Projekt Odyssea má na svých webových stránkách uveřejněn manuál: „Jak zlepšit vztahy v naší třídě – prevence šikany“. V tomto manuálu je charakterizován dvoudenní kurz zaměřený na prevenci šikany, jsou v něm sepsány aktivity, cíle, metody, pomůcky. Je sestaven dle vývojových fází skupiny.</p> <p>Na kurzu, kterého jsem se účastnila, lektori s manuálem přímo nepracovali a neměli ho k dispozici. Aktivity, které na kurzu uvedli, se s některými z manuálu shodovaly (např. Kooperativní míček, Tečkování, Modelová situace: agresor x oběť).</p>	<p><i>Nepřijatelná úroveň</i></p> <p>Písemná podoba programu neexistuje. Lektor měl připravený průběh programu a byl přichystaný na různé aktivity, které volil dle potřeby skupiny. Žádnou písemnou přípravu k dispozici neměl.</p>
Obsah programu (odpovídá zkušenostem účastníků, cílům)	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Obsah programu (manuálu) odpovídá stanoveným cílům a je použitelný, s úpravami, pro širší věkovou skupinu. Konkrétní program, kterého jsem se účastnila, cílům programu i zkušenostem účastníků odpovídal. Lektori pracovali s poznámkami z loňského roku. Poznámky zahrnovaly aktivity, které s danou skupinou dělali. Program reagoval na danou skupinu, atmosféru uvnitř i její potřeby, z manuálu však vycházel jen „letmo“. Aktivity na prevenci šikany (rolové hry, modelové situace) v programu byly zařazeny a naplňovaly tak jeho cíle.</p>	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Obsah programu odpovídal účastnické skupině a byl veden tak, aby vyhovoval věkové skupině (3. třída). Lektor měl ujasněné cíle programu (poznat třídní kolektiv, zjistit, jaké jsou v něm vztahy, jakým způsobem spolu děti pracují a komunikují, zda se ve třídě vyskytuje nějaký problém). Cíle programu, které lektor sledoval, jsem se dozvěděla v průběhu rozhovoru.</p>
Celkové zarámování programu	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Program byl zasazen do tématu šikany (prevence šikany). Jiné rámování</p>	<p><i>Problematická úroveň</i></p> <p>Program jako celek rámován nebyl. Jednalo se o čtyřhodinový blok, ve</p>

	<p>programu jako celku však chybělo. Některé aktivity byly motivovány legendou, vždy ale pouze ústně či pomocí hudby, s žádnými jinými atmosférotvornými prvky či jinými způsoby motivace a uvádění her lektori nepracovali. Na druhou stranu i v menších hrách či rozechřívacích aktivitách byl kladen důraz na posilování vztahů, důvěru a spolupráci jako prevenci šikany. Myslím ale, že v tomto programu celkové rámování a tzv. červená nit chyběly.</p>	<p>kterém na to nebyl čas ani prostor. Jednotlivé aktivity se lektor snažil rámovat praktickým příkladem, většinou ústně. Dokázal ale děti zaujmout, vzbudit v nich zvědavost. Při uvádění aktivit pracoval s hlasem (s tónem, výškou, zabarvením) a různě ho modifikoval. Myslím ale, že pro tuto věkovou skupinu mohl lektor aktivity rámovat pomocí fantastického způsobu. Dokonce celý program mohl mít nějakou jednotnou „myšlenku“, která by byla pro děti zajímavější, než jen myšlenka spolupráce, o které se lektor v průběhu programu nejvíce zmiňoval.</p>
Metodika programu	<p><i>Vysoká úroveň</i></p> <p>Program vycházel z metodiky OSV, která využívá metod dramatické výchovy, zážitkové pedagogiky, sociálně-psychologického výcviku či zásad práce se skupinou a její dynamikou, kterému odpovídalo řazení aktivit.</p>	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Program vycházel zejména z metodiky skupinové dynamiky. Objevily se v něm rozechřívací aktivity, hry na spolupráci a komunikaci. Po každé aktivitě proběhl debriefing, ve kterém žáci dokázali pojmenovat problémy, úspěchy a to, co se dá zlepšit. V programu byly úplně vynechány aktivity na budování důvěry, lektor zařadil hlavně hry na kooperaci, která byla hlavní sledovanou věcí.</p>
PROSTŘEDÍ		
Prostředí programu	<p><i>Vysoká úroveň</i></p> <p>Prostředí, ve kterém se kurz odehrával, bylo mimo civilizaci uprostřed hor, nebyli jsme ničím rušeni. Venkovní vyžití bylo velké – louky, les, ohniště, potok a zejména klid. Vnitřní prostředí bylo horší – jídelna se musela přestavovat na společenskou místnost a naopak, s vnitřním prostředím lektori nijak nepracovali, k navození atmosféry používali pouze hudbu. Výhodou bylo, že jsme v objektu byli sami se vstřícným personálem.</p>	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Prostředí, ve kterém se program odehrával, bylo pro daný typ programu dostačující. K dispozici bylo venkovní hřiště. Budova se nacházela u školy, kterou děti navštěvují, a místnost se po příchodu musela upravit. Programu by vyhovoval jiný typ prostoru (např. v Majáku je zázemí, kde se tento typ programu většinou koná a je to tomu tedy uzpůsobeno).</p>
METODY A		

FORMY		
Metody adekvátní účastnické skupině	<p><i>Vysoká úroveň</i></p> <p>Zvolené metody odpovídaly účastnické skupině, věku a zejména zkušenostem. Lektoři brali v úvahu zkušenosti z loňského roku, reagovali na danou skupinu (např. vycítili, že je skupina zralá na těžší důvěrové aktivity). Aktivity odpovídaly cílům programu (byly zaměřené na formování skupiny, utužení vztahů) a vztahovaly se k prevenci šikany.</p>	<p><i>Vysoká úroveň</i></p> <p>Zvolené metody odpovídaly účastnické skupině, věku. Lektor zvládl přizpůsobit aktivity, zejména jejich zadání či debriefingy věku žáků třetí třídy. Děti chápaly to, co po nich lektor vyžadoval. Použité metody odpovídaly stanoveným cílům.</p>
Využití rozmanitých metod a forem:	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>V průběhu programu lektori využívali rozmanitých metod. Jednalo se o týmové hry, diskusní aktivity, důvěrové a zážitkové aktivity, reflexi, modelové situace, rolové hry. Téměř po každé aktivitě následovala reflexe, která probíhala formou diskuse. Lektoři většinou položili otázku: „<i>K čemu tato aktivita byla?</i>“, či se zaměřovali na pocity: „<i>Jak jste se v průběhu hry cítili?</i>“</p>	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>V průběhu programu lektor využíval zejména kooperativních her, rozechřívacích aktivit a diskusí (povídání si s dětmi). Pro danou věkovou skupinu i pro časový prostor metody vyhovující, ale opakovaly se. Reflexe probíhala pouze ústně, ale myslím si, že pro děti by bylo vhodné použít zástupné prostředky, kterými by mohly vyjádřit své pocity či stanoviska.</p>
INTERAKCE A KOMUNIKACE		
Představení lektorů, úvodní informace	<p><i>Vysoká úroveň</i></p> <p>V úvodu se lektori představili, proběhlo vzájemné seznámení s účastníky, vytvořili jsme si jmenovky, zahráli seznamovací hru a byl popsán stručný průběh programu a jeho cíle.</p>	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Na začátku se lektor představil a seznámil je s průběhem programu. Lektor neznal jménem všechny účastníky. V porovnání s druhým programem si žáci nevyrobily jmenovky. Vždy, když chtěl lektor oslovit někoho, koho neznal, musel se zeptat na jméno. Ty děti, které znal, oslovoval častěji.</p>
Komunikace lektorů s účastníky	<p><i>Vysoká úroveň</i></p> <p>Po představení a úvodní seznamovací aktivitě jsme si všichni vytvořili jmenovky, lektori oslovovali všechny účastníky jménem a navzájem si tykali. Komunikace probíhala bez problémů.</p>	<p><i>Přijatelná úroveň</i></p> <p>Na začátku se představil pouze lektor (představil i mě). Děti se na začátku nepředstavily, které lektor znal osobně. Byla zařazena aktivita, ve které se děti představovaly navzájem. Lektor žákům</p>

	Příkazy a žádosti žáci dodrželi.	tykal, oni jeho považovali za učitele a vykaly mu.
Prostor pro vyjádření názoru, nápadu	<i>Vysoká úroveň</i> Byla nastolena otevřená atmosféra, ve které mohli účastníci otevřeně říct svůj názor či nápad, nikdo je neshazoval a byli vyslechnuti. Když měla jedna dívka osobní problém, přišla za jedním z lektorů s důvěrou a on jí pomohl najít varianty řešení.	<i>Přijatelná úroveň</i> Atmosféra programu byla příjemná a otevřená i přesto, že děti lektora považovaly za učitele. Prostor pro jejich nápady a názory byl vyhrazen po aktivitách. Lektor žáky musel „usměrňovat“ a vyvolával je, když chtěly něco říct.
Empatie ke skupině	<i>Vysoká úroveň</i> Lektoři byli ke skupině velmi vnímaví, zapisovali si své postřehy, domlouvali se na výběru aktivit dle atmosféry. Pružně reagovali na danou situaci, nedrželi se „zajetému mustru“, pracovali se svojí intuicí.	<i>Vysoká úroveň</i> Lektor byl ke skupině vnímavý. Zařadil po sobě takové aktivity, které v danou chvíli plnily požadované cíle a hodily se pro žáky třetí třídy. Lektor měl připraveno více aktivit a volil je dle potřeby. Vycítil, kdy je potřeba jít s dětmi ven, kdy zařadit rozechřívací aktivitu apod. Program i jednotlivé aktivity pozměnil tak, aby vyhovovaly daným podmínkám (prostředí, skupině a jejím potřebám).
Projev lektorů	<i>Vysoká úroveň</i> Oba lektori ve svém projevu působili velmi uvolněně, avšak měli přirozenou autoritu. Pracovali s hlasem (tónem, rychlostí řeči) při uvádění aktivit, např. když bylo nutné navodit atmosféru soustředění a klidu, zvážněli. Naopak při rozechřívacích hrách měli veselý tón hlasu, používali vhodné výrazy, nebyli vulgární a nepůsobili strojeně.	<i>Vysoká úroveň</i> Projev lektora byl srozumitelný, děti ho chápaly a rozuměly mu. Pracoval s hlasem, který různě modifikoval, šeptal, mluvil „tajemně a záhadně“. Když bylo potřeba něco zdůraznit, mluvil pomalu a vážně. Věta, kterou často používal k tomu, aby děti vnímaly: „Teď dávejte velký pozor, protože to, co vám řeknu, by vám mohlo dále pomoci...“ Lektor mluvil kultivovaně, působil uvolněně a měl přirozenou autoritu.
Zpětná vazba	<i>Přijatelná úroveň</i> Lektoři žákům občas poskytli zpětnou vazbu (po některých aktivitách, víceméně pozitivní a žádnou korektivní). Žáci měli prostor pro vyjádření zpětné vazby lektorům v závěrečném dotazníku.	<i>Přijatelná úroveň</i> Lektor žákům poskytoval v průběhu aktivit a zejména po jejich skončení zpětnou vazbu (hlavně pozitivní). Když děti vyrušovaly, tak se jich zeptal: „Jaké to bylo, když jsi chtěl něco říct a ostatní mluvili?“, „Kdo se přihlásí k tomu, že

		<p>vyrušoval?“, „<i>Vyrušovat je lehké, ale přihlásit se k tomu už dělá trochu problémy</i>“. Podobnými způsoby upozorňoval na to, že by se měly navzájem poslouchat a nevyrušovat. Děti zpětnou vazbu lektorovi nedávaly, zeptal se ale třídní učitelky i mě.</p>
--	--	--

Tabulka 2: Porovnání programů

6. Diskuse a SWOT analýza stávající nabídky

Z provedeného výzkumu, kterým jsem se snažila odpovědět na otázky, jaké organizace v České republice existují a jaké služby školám nabízejí, mi vycházejí tyto závěry.

Subjekty, které na trhu působí, jsou svou činností rozmanité a „roztříštěné“. Při zadávání tématu bakalářské práce jsem si byla jistá, že u nás existuje několik organizací, které školám nabízejí programy OSV. Při průzkumu trhu jsem však zjistila, že OSV, tak jak je popsána v RVP ZV, se zabývá jediná organizace. Vzniklý problém jsem vyřešila tím, že při definování výzkumného subjektu jsem brala za postačující, pokud se organizace zabývala alespoň jedním z tematických okruhů. Roztříštěnost stávající nabídky vidím také v tom, jakým způsobem organizace své služby pojmenovávají a co vše poskytují. Subjekty často nemají nabídku vyhraněnou speciálně pro školy, ale nabízejí programy firmám, veřejnosti apod. Druhý faktor je ten, že organizace často nabízejí „od všeho trochu“ (sportovní programy, pobytové programy, programy na stmelení skupin, školní výlety, firemní akce...). Bylo tedy složité „vyfiltrovat“ ty, které se ve své činnosti zabývají OSV a své programy pro školy vedou dle některé z existujících metodik. Dále spatřuji jakýsi strach určitých subjektů „pustit“ na svůj program někoho cizího, zvenčí. Vysvětluji si to tím, že mají obavy z případné kritiky a zdevastování jejich jména.

Organizace, se kterými jsem spolupracovala, na mne působily velmi sebevědomě. Mají na trhu již vybudované jméno a se školami pracují dlouhodobě a systematicky. Z rozhovorů s lektory jsem cítila jejich jistotu a suverénnost ohledně místa, které zauímají mezi ostatními podobnými subjekty. Tomu možná nahrává i fakt, že pedagogové, se kterými jsem mluvila, neprojevují výrazný zájem o problematiku OSV a sami nevyhledávají jiné možnosti, než jaké využívají nyní. To dobře vědí i organizace, které jim nabídku poskytují a jsou si vcelku jisté tím, že o své zákazníky nepřijdou. Ze strany škol lze také spatřovat zájem zejména o programy preventivního charakteru, čemuž se subjekty přiblížily svou nabídkou. Obě strany jsou tak spokojené a nemají potřebu tyto „zajeté koleje“ měnit.

Na základě těchto informací si kladu otázku, zda organizace do budoucna nebudou mít tendenci „zakrňet“, když samy sebe považují za bezkonkurenční. Na druhou stranu v průběhu pozorování ani z rozhovorů s lektory nevyplynulo, že by tyto organizace měly v současnosti podobné tendence. Naopak lektori se nadále v oboru vzdělávají a své programy se snaží propracovat „k dokonalosti.“ Pracovníci, které jsem měla možnost poznat, dělají tuto práci s radostí, zájmem a berou ji jako své poslání.

Z informací, které jsem v průběhu psaní práce nasbírala, lze vyvodit závěr, že na trhu existuje místo pro novou organizaci, která by školám poskytovala komplexní nabídku programů OSV a pomáhala jim při zavádění tohoto průřezového tématu do výuky. Je pravděpodobné, že by nebylo jednoduché se prosadit. Domnívám se, že v České republice chybí konkurenční subjekt, který by nabízel programy zaměřené na všechny tematické okruhy OSV a zabýval se její metodikou.

Nyní uvádím SWOT analýzu stávající nabídky.

SILNÉ STRÁNKY	PŘÍLEŽITOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - rozmanitá činnost organizací a nabídka, jež poskytují školám - organizace, které jsem navštívila: <ul style="list-style-type: none"> - pracují s odbornou literaturou, využívají metodologických zásad (zejména týkajících se práce se skupinou a její dynamikou) - preferují dlouhodobou spolupráci se školami a jednotlivými skupinami - působí na trhu několik let, mají vybudované jméno a pozici, na webových stránkách mají dobré reference - pracují zkušení lektoři, kteří se v oboru dál vzdělávají - lektoři, které jsem poznala, jsou pro svoji práci nadchnutí a dělají ji s radostí - schopnost organizací „ušít program na míru“ různým zákazníkům a jejich potřebám - lektoři, které jsem poznala, jsou flexibilní a reagují na dění ve skupině, umí operativně zareagovat 	<ul style="list-style-type: none"> - místo na trhu pro novou organizaci, která by se zabývala „čistou“ OSV - příležitost pro nové lektory, kteří mají odborné a metodické základy a hledají uplatnění - stávající nabídka má příležitost si více „vyprofilovat“ a školám nabízet spolupráci v oblasti OSV - rozšíření nabídky o pomoc školám či pedagogům při zavádění OSV do výuky - rozšíření nabídky o více programů, které by naplňovaly postupně jednotlivé cíle OSV a navazovaly by tak na sebe
SLABÉ STRÁNKY	HROZBY
<ul style="list-style-type: none"> - „roztříštěnost“ nabídky 	<ul style="list-style-type: none"> - školy přestanou mít zájem (např. z

<ul style="list-style-type: none"> - nejednotné chápání OSV jednotlivými organizacemi (některé svoji práci do souvislosti s OSV neuvádí, jiné naopak ano, ale o „čistou“ OSV se nejedná) - nabídka „čisté“ OSV pouze od jedné organizace (monopolní postavení) - obě organizace, které jsem navštívila, jsou si jisté svým místem na trhu (svoji činnost nepropagují, své zákazníky mají) 	<ul style="list-style-type: none"> finančních důvodů) nabídky využívat - školy budou nadále využívat zavedených organizací, se kterými dlouhodobě spolupracují, a pro nové organizace nebude na trhu místo - stávající organizace díky svému jistému postavení na trhu „zakrní“, nebudou mít potřebu rozvíjet se
--	---

Tabulka 3: SWOT analýza stávající nabídky

7. Návrh programu OSV pro žáky 8 třídy ZŠ: „Plavba kolem světa“

Na základě získaných informací v průběhu psaní práce i na znalostech a zkušenostech ze studia nyní uvádím svůj návrh programu OSV, který je určen pro žáky 8. třídy (studenti prvního ročníku šestiletého gymnázia)

Cíle programu:

- Seznámení nově vybudované třídy (někteří žáci se již znají, jiní přešli z vedlejší třídy) – popř. program pro studenty 1. ročníku 6ti-letého gymnázia
- Utužení vztahů a posílení důvěry v celé třídě
- Zlepšení komunikace mezi žáky
- Prevence „skupinkování“ se na ty, co se znají z minulosti a na nově přichozí
- Prevence šikany

Komu je program určen:

- nově vybudovaným třídám, kde vyvstává potřeba seznámení se, odbourání bariér, navození příjemné atmosféry, ve které si žáci naučí důvěřovat a nebát se mezi sebou komunikovat
- třídám, do kterých přibýlo více nových dětí a vyvstává potřeba začlenění nových tváří, prevence „skupinkování“, posílení přátelských vztahů a otevřené komunikace mezi všemi, popř. prevence šikany nových dětí
- třídám, ve kterých je potřeba posílit důvěru a toleranci

Komu není program určen:

- mladším dětem, než je uvedeno
- třídám, které se dobře znají a jsou „bezproblémové“, kde funguje důvěra, otevřená komunikace a spolupráce
- třídám, ve kterých je problém šikany již ukotven a třída spolu jako skupina nefunguje

Kdy: 4 denní program, probíhá před zahájením školního roku na přelomu srpna a září

Kde: horská chata v blízkosti lesa, vody, volného prostoru

Počet účastníků: max. 30

Před zahájením kurzu je zaslán účastníkům dopis, který je zároveň pozvánkou na plavbu kolem světa. Dopis by měl v účastnících vzbudit zájem a zvědavost. Úkolem účastníků je vymyslet si svoji „novou identitu“ (holky jsou holkami a kluci zůstávají kluky) – měli by tomu přizpůsobit oblečení, zemi původu. Křestní jméno je ponecháno (mohou ho však přizpůsobit zemi, ze které pochází: př. Jiří – George apod.). Dalším úkolem je přivést s sebou na ochutnávku typické jídlo země, ze které pochází (jedna až dvě porce) a vědět o daném jídle nějaké informace, které předají ostatním účastníkům kurzu.

Na místo kurzu jsou účastníci dopraveni hromadně s některými organizátory i učiteli autobusem. Zbytek organizátorů je na místě konání, kde „doladuje“ detaily a chystá se na uvítání účastníků.

Čtvrtek			
Čas	Aktivita	Pomůcky	Cíl
17:00	Příjezd – účastníci jsou přivítáni na místě. Chalupa je vyzdobená ve stylu lodi, na které společně plujeme kolem světa (pokoje jsou kajuty apod.). Kapitán lodi (hlavní organizátor) přivítá účastníky ze všech koutů světa na plavbě, provede je na lodi, podá informace o fungování na lodi (kde, co, jak).	Masky – kapitán a ostatní organizátoři mají masky dle toho, koho představují. Kapitán má kapitánské oblečení a i on má vymyšlený vlastní příběh života zhýralého a vysloužilého kapitána.	Příjezd na místo, seznámení se s bydlením, předání praktických informací.
17:30	Rozdělení do kajut. První úkol, který kapitán rozdává, je rozdělení účastníků na pokoje (do kajut). V každé kajutě může být vždy jen jedno pohlaví, ale co nejrozmanitější seskupení lidí z různých koutů světa. Pokud to jde, neměly by být v žádné kajutě dvě osoby se stejnou zemí původu (organizátoři ale dopředu netuší, pro co se účastníci rozhodnou). Cestou v autobuse organizátoři zjišťují, kdo je odkud a dle toho se upraví zadání kritérií prvního úkolu. Následuje ubytování.	Zaznamenané poznámky z autobusu, kdo jakou osobu představuje a připravená kritéria rozdělení do pokojů.	Promíchání osob, které se znají a které se neznají nenásilnou a nedirektivní formou. Do určité míry si účastníci mohou zvolit, s kým budou bydlet a do určité míry jejich rozhodnutí koriguje zadání úkolu.
18:30	Slavnostní večeře. Organizátoři rozdají do kajut pozvánku na slavnostní hostinu. Vstupenku si účastníci zajistí tím, že donesou ostatním ochutnat a představit typické jídlo jejich země. Vstup samozřejmě v kostýmu,	Slavnostně vyzdobená místnost na večeři (ubrusy, ubrousky, lampióny, výzdoba). Talíře, příbory, skleničky apod. Každý	Navození příjemné atmosféry, seznamování, zbavení se ostychu, umění prezentace.

	<p>který si účastníci přivezli z domova. Každý se v průběhu večera představí, poví, odkud pochází a jaké typické jídlo si připravil. Poté je čas na večeři, která je ve formě rautu a ochutnávání různých pokrmů. Během večeře účastníci chodí, povídají si, seznamují se – velmi jim v tom napomáhají organizátoři. Během večera jsou účastníci vyzváni, aby si vyrobili svoji jmenovku tak, že ke svému jménu nakreslí vlajku nebo nějaký symbol své země. Jmenovku pak nosí viditelně.</p>	<p>organizátor má připravené jídlo a povídání o tom, odkud sám pochází, kdo je, jak se jmenuje a co připravil za pokrm atd. Organizátoři mají připraveno více jídla, než účastníci, aby na každého vybylo a každý se najedl. Začíná kapitán, který navodí příjemnou a uvolněnou atmosféru při představování „námořního“ jídla.</p> <p>CD s příjemnou hudbou (může to být znovu CD s hudbou z různých částí světa)</p> <p>Jmenovky, tužky, fixy</p>	<p>V neposlední řadě večere. Organizátoři musí být v tuto chvíli velmi aktivní a v průběhu večeře korzovat mezi účastníky, bavit se s nimi apod.</p>
20:30	Doplňující praktické informace, očekávání a smysl kurzu	<p>Diskuse s pomocí „mluvícího předmětu“, flipchartu, papírků. Dále jsou potřeba fixy, polštářky na sezení,...</p>	<p>Účastníci vyjádří své očekávání od kurzu, následně probíhá diskuse, co od kurzu lze čekat, co ne, jaký má smysl a předají se další praktické informace (struktura kurzu, časový harmonogram apod.)</p>
Pátek			
7:30	Budíček a rychlá rozcvička – organizátoři vzbudí účastníky „nemile“. Rychle je vytáhnou z postele a ženou je na tvrdou námořní rozcvičku. Při rozcvičce proběhne hra na zopakování jmen. Poté následuje hygiena	Amplión	Rychlý start dne, probuzení, uvolnění
8:00	Snídaně		
8:30	Vytvoření lodních pravidel – do každé kajuty je před snídaní dán následující vzkaz: po snídaní nástup v 8:30 na palubě,	<p>Vzkazy s textem.</p> <p>Papíry</p> <p>Tužky</p>	<p>Nastolení pravidel</p> <p>fungování skupiny,</p> <p>Vyjádření vlastního</p>

	<p>rozmyslete si do té doby, co pro vás znamená tvrzení (každá kajuta bude mít jiné tvrzení, pokud bude více kajut, budou mít např. dvě kajuty tvrzení stejná): buď tady, hraj fér, hraj bezpečně, starej se o sebe a o ostatní, urči si cíle a směřuj k nim. Při nástupu je účastníkům oznámeno, že na každé lodi, aby mohla dobře fungovat, se musí dodržovat určitá pravidla, která si nyní společně stanovíme. Účastníkům je ponechán čas na to, aby si rozmysleli, co pro ně znamenají pravidla, která dostali. Vyzveme každou skupinu, aby své pravidlo přečetla a vysvětlila, jak ho chápe. Zásady, na kterých se všichni společně domluví, se napíšu na vystřižené lodičky a nalepí na mapu světa.</p>	<p>Nůžky Lepidlo Mapu světa Vystřižené různé druhy Lodi Hodinky</p>	<p>názoru či určitého postoje, Podnícení účastníku k diskusi</p>
9:30	Krátká přestávka, přesunutí ven		
9:40	<p>Rozehřívací aktivity, aktivity na jména Rekord se jmény (10min) <i>„Při plavbě na lodi je nezbytné oslovovat se jménem a jména všech „námořníků“ si pamatovat. Proto nyní vyzkoušíme, jak v této disciplíně obstojíte.“</i> Jedná se o aktivitu, ve které se procvičují jména. Účastníci stojí v kruhu, drží se za ruce a popořadě co nejrychleji říkají jména kolegy. (Nejprve po směru hodinových ručiček, pak proti směru, poté v obou směrech zároveň), časy se stopují.</p> <p>Dračí ocásky (10min) <i>„Při plavbě poplujeme také kolem Číny, velké a místy tvrdé země, vyznačující se řadou specifických tradic. Číňané mají zavedený rituál, který provádějí při setkání s někým novým. Jedná se o hru, v níž mezi sebou soutěží týmy, představující draky. Hráči týmu stojí v řadě za sebou, drží se za ramena a poslední má za kalhotami strčený šátek, tzv. dračí ocásek. Úkolem týmů je získat ocásky od jiných, ale neztratit ten svůj. Nyní si tento rituál vyzkoušíme.“</i></p>	<p>Stopky Podložky Tužky Natištěné papíry</p>	<p>Uvolnění, zábava, navození příjemné atmosféry, odbourání zábran, zapamatování jmen, komunikace</p>

	<p>Lovci lidí (20min)</p> <p>„Při plavbě na lodi se občas posádka vyskytne v situaci, kdy potřebuje zvěda. Protože bez tohoto umu bychom nemohli plout na jedné lodi, zkusíme si mezi s sebou, jak dobře umíme zjišťovat informace od druhých.“ Každý dostane předem natištěný papír s větami typu „Umí srolovat jazyk do trubičky. Má stejnou velikost nohy jako já apod.“ (15-20 vět, záleží na počtu účastníků)</p> <p>Ke každé informaci musí účastník sehnat někoho, kdo tvrzení splňuje, zároveň však jedno jméno nesmí být uvedeno u více položek. Kdo jako první má vyplněný formulář, je nejlepším zvědem. Následně se účastníci dělí o zajímavosti, které je na jiných zaujaly.</p>		
10:20	Přestávka, svačina		
11:40	<p>Hry na budování důvěry</p> <p>Aktivity zarámovat tak, že si lidé na jedné lodi musí mezi s sebou důvěřovat, aby mohli plout dál bez velkých problémů stejným směrem. Aktivity vyžadují soustředění, organizátor dle situace vycítí, jak vysoké riziko v aktivitách povolí (začíná se gordickým uzlem, pokračuje se pády, ale záleží na dané situaci, kam až skupina „dojde“). Lektor dle situace vycítí, jak vysokému riziku skupinu vystaví.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gordický uzel - Pád ve dvojici - Pád ve trojici - Pendl - Ulička důvěry - Mašinky 	<p>Hodinky, stopky</p> <p>Šátky</p>	<p>Při těchto aktivitách se účastníci musí spoléhat jeden na druhého, musí si navzájem věřit.</p> <p>Budování důvěry</p> <p>Spolupráce členů</p> <p>Soustředěnost</p> <p>Empatie</p>
12:30	<p>Reflexe „důvěrových“ aktivit</p> <p>Pocitová reflexe s využitím palců či teploměru (škály). Můžeme se vrátit k ločním pravidlům a zeptat se účastníků, zda něco z nich v aktivitách objevil apod.</p>	<p>Palce, škála či teploměr (využití vlastních těl), něco na sezení, lodní pravidla</p>	<p>Zhodnocení aktivit, které ne každému mohou být příjemné, vyjádření pocitů, otevřená diskuse nad tím, co je komu</p>

			příjemné a co ne, otevření se ostatním účastníkům
13:00	Oběd, volno		
14:30	Rychlá hra Esemeska bloudivá a tvorba sádrových masek Nejprve si účastníci z klobouku vylosují lístičky - nesmí mluvit, ale jen předvádět to, co je napsané na lístečku a najít člověka, který předvádí totéž. Poté ve dvojicích probíhá výroba masek. Masky musí být uvnitř podepsané, jinak jsou bílé.	Papírky s nápisy na hru Esemeska bloudivá Sádra Krémy Nůžky Čelenky Podložky na ležení Kelímky na vodu Přehrávač hudby a příjemná hudba	Rozehřátí po obědě rychlou hrou - rozdělení do dvojic. Důvěrová aktivita výroby masek – vzájemně ve dvojicích. Budování důvěry, empatie, citlivosti vůči druhému člověku Rozvoj kreativity
17:00	Přestávka, svačina		
17:30	Jednodušší hry na spolupráci (rozdělení do dvou týmů) Kooperativní míček Klávesnice Balónkové šilenství	Lano – 3krát (na vyznačení zóny), čísla 3krát, stopky, papír a tužka na zaznamenání časů, klacek na vyznačení startovní čáry Nafukovací balónky Stopky Papír Tužka Míček	Hry, ve kterých účastníci musí spolupracovat, řešit problém či konfliktní situaci. Tyto hry jsou jednodušší, obsahují v sobě prvek zábavy a soutěžení mezi s sebou, lektori by týmy měli povzbuzovat apod. Rozvoj kooperace, komunikace mezi členy, řešení obtížných situací, rozdělení rolí, práce s časem
19:00	Reflexe aktivit na spolupráci		Rozvoj schopnosti reflektovat sami sebe – to, co se nepovedlo i to, co se povedlo Rozvoj umění poučit se z chyb, reagovat na danou situaci

			Rozvoj umění diskutovat, efektivně řešit problém
19:30	Večeře		
21:00	Hry bez hranic v maskách, které se po skončení odloží Úvod do aktivity: „ <i>Vítáme vás znovu na plavbě kolem světa. Postupně spolu navštívíme různé světadíly a potkáme se s různými kulturami. Přitom zjistíme, jak se v jednotlivých kulturách lidé zdraví. Všichni dobře známe evropskou civilizaci, kde se lidé seznamují podáním a stiskem ruky, ale i zde najdeme rozdíly mezi jednotlivými národy. Přijďte se tedy k nám a pojdte poznávat a seznamovat se. Jak se postupně budeme přemísťovat, vždy vám předvedeme, jak probíhá pozdrav. Následně máte možnost pozdravit se navzájem mezi sebou tak, jak se to dělá v zemi, kterou navštívíme. Protože jsme nyní neznámí lidé, nasadíme si každý svou masku</i> “ Při posledním, evropském pozdravu podání ruky, masky odložíme a stáváme se zase každý sám sebou. Sundáváme tím i naši vymyšlenou identitu, se kterou jsme na kurz přijeli.	Zatemnění v místnosti a vytvoření atmosféry pomocí svíček, koberečků na zemi Kazeťák (počítač), připravená hudba z různých koutů světa a pozdravy.	Uvolnění napětí ve skupině, posílení důvěry a prolomení ledů pomocí tělesného kontaktu, bližší seznámení se účastníků v „magické atmosféře“. Hra je o něco jednodušší v masce, kdy není tolik vidět identita člověka a ani jeho grimasy obličeje. Dále nám sundání masek poslouží k tomu, abychom odkryli svou pravou tvář – už nyní nejsme tím, kdo na kurz přijel, ale sami s sebou.
22:30	Večerka		
Sobota			
8:00	Budíček a rozevíčka		
8:30	Snídaně		
9:00	Rozdělení do dvojic (hra) a dotvoření masek navzájem ve dvojicích – dle toho, jak na druhého člověk působil, jak se choval, kým byl apod. Dvojice dostane nejprve čas na vzájemné hlubší poznání se, poté si navzájem vyzdobí masky V průběhu tvorby bude svačina	Fixy, tempery, misky na vodu, další výtvarné potřeby	Vcítění se do druhého, lepší poznání se navzájem, rozvoj kreativity, fantazie, empatie
11:00	Hra na spolupráci všech účastníků GeoCrossing – aktivita uvedena tímto	Pomůcka Geocrossing Stopky	Spolupráce všech členů týmu,

	způsobem: „ <i>Při plavbě na moři některé lodě vpluly do tzv. bermudského trojúhelníku. My jsme při naší plavbě potkali vyšší výzvu, tzv. bermudskou krychli, kterou v časovém limitu 50 minut musí všichni členové plavby projít.</i> “ Následuje vysvětlení pravidel a způsobu, jak lze krychli procházet a jak si mohou mezi sebou účastníci pomáhat.	Papír a tužky pro účastníky na vytvoření poznámek nebo schématu, jak projít krychlí	rozhýbání se, komunikace a domluvení strategie, rozvoj důvěry mezi jednotlivými členy, rozdělení rolí, práce v časovém limitu
12:00	Reflexe dopoledne		
12:30	Oběd		
14:00	Zadání společného úkolu všem účastníkům – „výstava“. Účastníci během odpoledne musí vytvořit v lese „landart“ instalaci – výstavu s tématem plavby, ve které musí použít masky, které si vytvořili. Dále musí vyrobit pozvánku, sehnat diváky (ti už musí dostat pozvánku do ruky) a večer v 19:00 uspořádat slavnostní otevření výstavy. Výstavu zdokumentovat.	Masky Provázek Nůžky Papíry Tužky Fixy Lepidlo Na výstavu krom masek mohou účastníci použít jen provázek, jinak přírodní materiály Fotoaparát	Práce na společném úkolu – vysoce náročném, představujícím pro účastníky velkou výzvu, který vyžaduje velkou míru kooperace, rozdělení úkolů, rolí apod. Účastníci musí řešit nelehký úkol, pracují ve stresu, musí spolu efektivně komunikovat apod.
19:00	Výstava		
20:30	Táborák, společné posezení		
22:00 - 23:00	Večerka		
Neděle			
8:00	Budíček a společná příjemná rozcvička		
8:30	Snídaně		
9:00	Zadání úkolu „dopisy“ „ <i>Nyní máš čas sám/a pro sebe, aby sis představil/a, kde chceš být za další rok touhle dobou. Co vše během roku chceš zvládnout, vyzkoušet si, překonat, ... Je to jen o Tobě a Tvých přáních a snech. Poté, co sám/a sobě napíšeš dopis, zalep ho a vlož ho do obálky, kam napiš svou adresu.</i> “ Přesně za rok ve stejnou dobu jsou dopisy	Papíry Obálky Tužky Známky	Zamyšlení se nad sebou, svým životem, „vyslovení“ svých přání a cílů, kterých chtějí účastníci dosáhnout.

	účastníkům rozeslány.		
10:00	Závěrečná reflexe celé akce (slovní a písemná)		
11:00	Balení, odjezd		

Tabulka 4: Návrh programu OSV

Závěr

V teoretické části práce vymezuji průřezové téma osobnostní a sociální výchova. Získané poznatky mi pomohly ujasnit, jaké cíle toto průřezové téma má, jaké se v něm používají metody a zejména to, jak je možné zařadit jej do výuky. Informace, které jsem zjistila v teoretické části, mi posloužily v praktické části práce již ve chvíli, kdy jsem pro své potřeby vymezovala definici výzkumného subjektu a organizace vyhledávala.

Důležitým faktorem v celé mé práci bylo právě definování organizací, které spadaly do množiny mnou zkoumaných subjektů. Rozhodla jsem se, že do své práce zahrnu i organizace, zabývající se jen některým tematickým celkem OSV. Vznikla mi tak množina osmi subjektů, které jsem oslovila. Bohužel i přes veškerou snahu a opakované kontaktování organizací mi spolupráci nabídly pouze dvě. V této chvíli jsem se tedy rozhodla odklonit od zadání mé práce a dále spolupracovat se dvěma subjekty.

Před samotným absolvováním vybraných programů jsem si vytvořila plán průzkumu, stanovila jeho cíle a výzkumné otázky. U výzkumných otázek jsem určila metody sběru dat a připravila si strukturu pozorování a rozhovorů. To bylo velmi přínosné v momentě, kdy jsem získaná data analyzovala a měla jsem tak k dispozici stejný typ informací od obou organizací. Samotná analýza dat byla nejtěžší fází mé práce, kdy jsem se z jejich množství snažila vytvořit logický celek a strukturu. Informace, které jsem získala, jsem ke konci práce okomentovala a shrnula do SWOT analýzy.

V závěru práce navrhuji vlastní program OSV, vycházející z poznatků, které jsem v průběhu tvorby nasbírala i ze zkušeností a znalostí, které jsem získala při studiu.

Tvorba celé bakalářské práce, od vymezení tématu přes závěrečné úpravy, byla pro mne novou výzvou. Měla jsem možnost dozvědět se a naučit se spoustu cenných věcí a informací, které mi pomohou v případném dalším studiu. V průběhu jsem někdy pocítovala chybějící zkušenosti s tvorbou kvalitativního výzkumu. Nyní mohu říct, že první krok i osobní zkušenosti již mám za sebou a láká mě tuto oblast prozkoumat více.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

1. FRANC, Daniel; FOUNKOVÁ, Daniela; MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. 1. Brno: Computer Press, 2007. 201 s. ISBN 978-80-251-1701-9.
2. HANUŠ, Radek; CHYTILOVÁ, Lenka. *Zážitkově pedagogické učení*. 1. Praha: Grada, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-2816-2.
3. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualizované. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
4. HOLEC, Ota, et al. *Instruktorský slabikář*. Brno: Prázdninová škola Lipnice, 1994. 146 s. ISSN 1210-5805.
5. KOŤÁTKOVÁ, Soňa, et al. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. 1. Praha: Nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. 220 s. ISBN 80-7184-756-9.
6. KRÍŽ, Petr. *Kdo jsem, jaký jsem: Aktivita pro osobnostní a sociální výchovu k podpoře sebepoznání a sebepojetí*. 1. Kladno: Aisis, 2005. 132 s. ISBN 80-239-4669-2.
7. MARUŠÁK, Radek; KRÁLOVÁ, Olga; RODRIGUEZOVÁ, Veronika. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy: Využití metod a technik*. 1. Praha: Portál, 2008. 128 s. ISBN 978-80-7367-472-4.
8. NEUMAN, Jan. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 2009. 328 s. ISBN 80-7178-766-3.
9. Prázdninová škola Lipnice. *Zlatý fond her I.: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. 1. Praha: Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-636-5.
10. Prázdninová škola Lipnice. *Zlatý fond her II.: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. 4. Praha: Portál, 2007. 165 s. ISBN 978-80-7367-265-2.
11. Prázdninová škola Lipnice. *Zlatý fond her III.: hry a programy připravené pro kurzy Prázdninové školy Lipnice*. 1. Praha: Portál, 2007. 149 s. ISBN 978-80-7367-198-3.
12. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2011-06-09]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.
13. SRB, Vladimír, et al. *Jak na osobnostní a sociální výchovu: Výchozí příručka k metodikám OSV* [online]. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007 [cit. 2010-05-03].

Dostupné z WWW:

<http://www.odyssea.cz/soubory/a_jak_na_osv/jak_na_osv.pdf>. ISBN 978-80-87145-00-5.

14. SRB, Vladimír, et al. *Pravidla psychické bezpečnosti v osobnostní a sociální výchově* [online]. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007 [cit. 2010-05-03]. Dostupné z WWW:
<http://www.odyssea.cz/soubory/g_bezpecnost/pravidla_psychicke_bezpecnosti_v_osv.pdf>. ISBN 978-80-87145-03-6.
15. ŠVAŘÍČEK, Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
16. ŠVEC, Jakub; JEŘÁBKOVÁ, Simona; KOLÁŘ, Michal. *Jak zlepšit vztahy v naší třídě* [online]. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007 [cit. 2011-06-09]. Dostupné z WWW:
http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/jak_zlepsit_vztahy_v_nasi_tride_2_stupen_zs.pdf. ISBN 978-80-87145-27-2.
17. VALENTA, Josef. *Komplexní rozvoj osobnosti žáka*. In: VALIŠOVÁ A., KASÍKOVÁ H., et al. *Pedagogika pro učitele*. 1. Praha: Grada, 2007., s. 402. ISBN 978-80-247-1734-0.
18. VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. 1. Kladno: AISIS, 2006. 226 s. ISBN 80-239-4908-X.
19. VALENTA, Josef. *Učit se být: témata a praktické metody pro osobnostní a sociální výchovu na ZŠ a SŠ*. 2. Kladno: Aisis, 2003. 95 s. ISBN 80-86106-10-1.
20. JIRÁSEK, Ivo. *Vymezení pojmu zážitková pedagogika*. Gymnasion, Roč. 1 (2004), č. 1, s. 6-16.

Internetové zdroje

21. ACOR [online]. 2011 [cit. 2011-06-11]. Akademické centrum osobnostního rozvoje. Dostupné z WWW: <<http://www.acor.cz/>>.
22. Aisis [online]. 2010 [cit. 2011-06-11]. Přinášíme inovace do vzdělávání. Dostupné z WWW: <http://www.aisis.cz/>.
23. Dobrodruzi.Eu [online]. 2011 [cit. 2011-06-09]. Školní a skupinové kurzy. Dostupné z WWW: <<http://www.dobrodruzi.eu/skolni-skupinove-kurzy.htm>>.
24. Econnect [online]. 2011 [cit. 2011-06-11]. Informační servis pro NNO. Dostupné z WWW: <<http://nno.ecn.cz/>>.

25. *Egredior* [online]. 2006 [cit. 2011-06-11]. Centrum rozvoje zkušenostního učení. Dostupné z WWW: http://www.egredior.cz/index.php?sec_id=2
26. *Feelnat - Feeling Nature* [online]. 2011 [cit. 2011-06-09]. Teambuildingy na školách. Dostupné z WWW: <http://www.feelnat.cz/cs/skoly-statni-nestatni-neziskove-organizace>.
27. *Jules a Jim* [online]. 2010 [cit. 2011-06-09]. Programy pro žáky. Dostupné z WWW: <http://www.julesajim.cz/programy-pro-zaky.php>.
28. *Katedra pedagogiky* [online]. 2003 [cit. 2011-06-11]. Osobnostní a sociální výchova. Dostupné z WWW: <http://pedagogika.ff.cuni.cz/>.
29. *LOS - Liberecká občanská společnost* [online]. 2003 [cit. 2011-06-09]. Aktuality. Dostupné z WWW: <http://losonline.eu/>.
30. *Majak o.p.s.* [online]. 2011 [cit. 2011-06-09]. Nabídka programů primární prevence na školách a provoz nízkoprahových zařízení. Dostupné z WWW: <http://www.majakops.cz/>.
31. *Metodický portál RVP* [online]. 2011 [cit. 2011-06-11]. Metodický portál - inspirace a zkušenosti učitelů. Dostupné z WWW: <http://rvp.cz/>.
32. *Neziskovky.cz* [online]. 2008 [cit. 2011-06-11]. Neziskovky. Dostupné z WWW: <http://neziskovky.cz/>.
33. *Pavučina SSEV* [online]. 2011 [cit. 2011-06-12]. Kvalita činnosti SEV. Dostupné z WWW: <http://www.pavucina-sev.cz/?idm=86>.
34. *Projekt Odyssea* [online]. 2000 [cit. 2011-06-09]. Osobnostní a sociální výchova - vzdělávací programy pro učitele a žáky. Dostupné z WWW: <http://www.odyssea.cz/index.php>.
35. *Stan - Special Team for Adventure in Nature* [online]. 2006 [cit. 2011-06-09]. Školy. Dostupné z WWW: <http://www.istan.cz/cz/skoly/>.
36. *Život bez závislostí* [online]. 2011 [cit. 2011-06-09]. Komplexní program prevence. Dostupné z WWW: <http://www.zivot-bez-zavislosti.cz/>.

Seznam obrázků a tabulek

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Metodická východiska (Projekt Odyssea)</i>	36
<i>Obrázek 2 (vlevo): Aktivita „Dostaň se do kruhu“</i>	39
<i>Obrázek 3 (vpravo): Jedna z důvěrových aktivit</i>	39
<i>Obrázek 4: Metodická východiska (Maják)</i>	40
<i>Obrázek 5 (vlevo): Aktivita „Obruče, hýbejte se“</i>	42
<i>Obrázek 6 (vpravo): Aktivita „Předávání kamínku pomocí trubky“</i>	42
<i>Obrázek 7: Programy, o které je největší zájem</i>	43
<i>Obrázek 8: Specifika Odyssey</i>	46
<i>Obrázek 9: Specifika Majáku</i>	48

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Rozdělení organizací dle náplně činnosti</i>	31
<i>Tabulka 2: Porovnání programů</i>	54
<i>Tabulka 3: SWOT analýza stávající nabídky</i>	57
<i>Tabulka 4: Návrh programu OSV</i>	66

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Tematické okruhy OSV

Příloha č. 2 – Oficiální dopis

Příloha č. 3 – Struktura pozorování

Příloha č. 4 – Struktura rozhovoru s lektorem

Příloha č. 5 – Struktura rozhovoru s pedagogem

Příloha č. 1 - Tematické okruhy OSV tak, jak jsou uvedeny v RVP ZV

„Osobnostní rozvoj

- Rozvoj schopností poznávání – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů; dovednosti pro učení a studium
- Sebepoznání a sebepojetí – já jako zdroj informací o sobě; druhí jako zdroj informací o mně; moje tělo, moje psychika (temperament, postoje, hodnoty); co o sobě vím a co ne; jak se promítá mé já v mém chování; můj vztah ke mně samému; moje učení; moje vztahy k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí
- Seberegulace a sebeorganizace – cvičení sebekontroly, sebeovládání – regulace vlastního jednání i prožívání, vůle; organizace vlastního času, plánování učení a studia; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení
- Psychohygiena – dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích; dobrá organizace času; dovednosti zvládání stresových situací (rozumové zpracování problému, uvolnění-relaxace, efektivní komunikace atd.); hledání pomoci při potížích
- Kreativita – cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti "dotahovat" nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích

Sociální rozvoj

- Poznávání lidí – vzájemné poznávání se ve skupině/třídě; rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech; chyby při poznávání lidí
- Mezilidské vztahy – péče o dobré vztahy; chování podporující dobré vztahy, empatie a pohled na svět očima druhého, respektování, podpora, pomoc; lidská práva jako regulativ vztahů; vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)
- Komunikace – řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); specifické komunikační dovednosti

Příloha č. 1 – TEMATICKÉ OKRUHY OSV

(monologické formy - vstup do tématu „rétorika“); dialog (vedení dialogu, jeho pravidla a řízení, typy dialogů); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přesvědčování, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.); efektivní strategie: asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; pravda, lež a předstírání v komunikaci

- Kooperace a kompetice – rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci (seberegulace v situaci nesouhlasu, odporu apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé a rozvíjet vlastní linku jejich myšlenky, pozitivní myšlení apod.); rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny); rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro etické zvládání situací soutěže, konkurence

Morální rozvoj

- Řešení problémů a rozhodovací dovednosti – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí problémy v mezilidských vztazích, zvládání učebních problémů vázaných na látku předmětů, problémy v seberegulaci
- Hodnoty, postoje, praktická etika – analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí; vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne.“ (RVP ZV, 2007, str. 92-93)

Příloha č. 2 - Oficiální dopis, který jsem zasílala do organizací

V Liberci dne 20. 12. 2010

Žádost o spolupráci

Vážení,

dovoluji si touto cestou požádat Vaší organizaci o spolupráci při psaní mé bakalářské práce. Jsem studentka oboru Pedagogika volného času na Technické univerzitě v Liberci a téma mé bakalářské práce je „Analýza nabídky programů osobnostně-sociální výchovy a návrh nového programu“. Cílem mé práce je zmapovat organizace, nabízející školám programy osobnostně-sociální výchovy, porovnat jednotlivé programy a na základě provedeného pozorování a analýzy získaných dat vypracovat návrh vlastního programu. Proto žádám Vaší organizaci o možnost účasti či výpomoci na nějakém z Vašich programů, které realizujete pro žáky ZŠ. Ráda bych svou bakalářskou práci založila na reálné zkušenosti, nejenom na analýze teoretických poznatků. Spolupráce s Vaší organizací by byla velkým přínosem pro můj další osobní i profesní růst, neboť se o problematiku OSV zajímám a i nadále bych se chtěla v tomto oboru rozvíjet.

V průběhu studia jsem se podílela na realizaci různých kurzů, zaměřených na formování skupiny a domnívám se, že mé zkušenosti z tohoto oboru by mohly přispět k naší úspěšné spolupráci.

Předem Vám děkuji za odpověď a přeji příjemně strávené svátky Vánoční a mnoho úspěchů do nového roku!

S pozdravem,

Kateřina Blažková

Letná 431/16

Liberec 1, 460 01

e-mail: blazkova-katerina@seznam.cz

tel: +420 724 959 197

Příloha č. 3 – Struktura pozorování

	<i>Vysoká úroveň</i>	<i>Přijatelná úroveň</i>	<i>Problematická úroveň</i>	<i>Nepřijatelná úroveň</i>
Příprava programu				
Písemná podoba programu	Existuje písemná podoba programu, která obsahuje cíle, popis cílové skupiny, prostředí, pomůcek, časový harmonogram, je sestavená dle určité metodiky. Jsou připraveny v záloze jiné varianty s ohledem na skupinu, počasí a podobné situace.	Písemná podoba programu existuje, chybí v ní některá z podstatných částí (popis skupiny, harmonogram, pomůcky).	Písemná podoba programu je velmi stručná, chybí v ní popsání jednotlivých podstatných částí, popis průběhu programu je nejasný.	Písemná podoba programu není vypracována.
<i>Poznámky:</i>				
Obsah je adekvátní věku i zkušenostem účastnické skupiny, cílům programu.	V písemné podobě programu jsou popsány cíle, které jsou v průběhu programu naplňovány. Je brán zřetel na účastnickou skupinu, její genderové rozložení, počet, věk, zkušenosti a potřeby.	Obsah programu odpovídá některým stanoveným cílům a je použitelný s úpravami pro širší věkovou skupinu.	Obsah programu částečně odpovídá cílům i dané účastnické skupině a jejím potřebám, musel by být velmi upraven.	Obsah neodpovídá stanoveným cílům (pokud nějaké stanoveny byly) ani cílové skupině.
<i>Poznámky:</i>				
Celkové zarámování programu, téma či motiv, kterým je program „protkán“.	Celý program je rámován, „protkán“ tzv. červenou nití, jednotlivé aktivity zapadají do celkového rámce programu. Rámování odpovídá dané skupině (věku, generovému složení) i cílům programu. Je velmi detailně promyšleno.	Program je rámován a některé aktivity jsou motivovány tak, aby do tématu programu spadaly, rámování ale není striktně dodržováno, je volnější.	Program jako celek rámován není či jen velmi lehce, motivovány jsou jednotlivé aktivity zvlášť. Chybí tzv. červená nit, která by celý program provázela, či ji účastníci nemají šanci postřehnout.	Program není nijak rámován, zasazen do určitého tématu.
<i>Poznámky:</i>				

Příloha č. 3 – STRUKTURA POZOROVÁNÍ

Metodika programu	Program je sestaven dle určité metodiky, aktivity na sebe plynule navazují, splňují cíle programu, odpovídají účastnické skupině. Po aktivitách následuje reflexe a upevňování nabitých dovedností.	Program je sestaven dle určité metodiky, v průběhu však není striktně dodržována. Aktivity jsou reflektovány jen někdy, transfer dovedností či znalostí probíhá málo.	Program je špatně sestaven dle určité metodiky, aktivity po sobě následují „chaoticky“, nejsou účastníky téměř reflektovány, či neodpovídají daným cílům programu a skupině.	Program není sestaven dle metodiky, aktivity jsou řazeny ledabyle, nejsou reflektovány, účastníci neznají jejich smysl. Žádná metodika se v programu neobjevuje.
<i>Poznámky:</i>				
Prostředí				
Příjemné prostředí programu	Prostředí, ve kterém se program odehrává, je příjemné, podněcující, estetické. Nabízí více možností využití (venkovní prostory, vnitřní prostory). Je uspořádáno tak, aby byli účastníci podněcováni k činnosti, aby se cítili příjemně. Je tam dostatek prostoru k pohybu i k různým aktivitám.	Prostředí působí příjemně, ale nenabízí více možností využití (např. nevyhovující vnitřní prostory či žádné vnější prostory).	Prostředí nepůsobí příjemně, není ideální pro realizaci programů. Nenabízí vhodné prostory pro aktivity, limituje lektory i účastníky v průběhu programu. Většími úpravami se dá prostředí vylepšit.	Prostředí není vhodné pro pořádání programů, jeho prostory jsou strohé, nepodněcující, příliš malé či velké, chybí nabídka venkovního prostoru apod.
<i>Poznámky:</i>				
Metody a formy				
Metody adekvátní účastnické skupině, věku, cílům programu.	Zvolené metody odpovídají účastnické skupině (věku, mentalitě, předchozím zkušenostem) a stanoveným cílům programu.	Metody jsou částečně odpovídající účastnické skupině (některé jsou náročné či časově náročné), lze dosáhnout většiny stanovených cílů.	Metody z větší části neodpovídají účastnické skupině a cílům programu, jsou málo promyšlené.	Zvolenými metodami nelze naplnit potřeby účastnické skupiny ani cíle (jsou např. náročné na čas, jsou určeny pro jinou věkovou skupinu či odpovídají jiným cílům, než které program má)
<i>Poznámky:</i>				

Příloha č. 3 – STRUKTURA POZOROVÁNÍ

Využití rozmanitých metod a forem v průběhu programu (aktivizující metody, skupinová práce, zkušenostní učení, rolové hry, simulační hry, projekty, diskusní metody a techniky, interaktivní metody, kreativní metody,...)	V průběhu programu jsou využívány s ohledem na cíle i účastníky rozmanité metody práce, je dán prostor účastníkům se vyjádřit, lektori pracují interaktivně, mají velkou zásobu různých metod a v průběhu programu je používají.	Zvolené metody umožňují aktivizovat většinu žáků, metody se však opakují a vyhovují jen některým účastníkům.	Metody jsou využívány jen některé, tím pádem vyhovují jen menšímu počtu účastníků, se kterými je lektor v průběhu programu v interakci. Lektor/ři nemají velký zásobník různých metod, využívají jen některé.	V průběhu programu nejsou používány rozmanité metody učení, důraz je kladen na jednostrannou komunikaci lektora, účastníci nejsou do programu „vtlačeni“, nemusí se do něj aktivně zapojovat.
Poznámky:				
Interakce a komunikace				
Představení lektora/ů, úvodní informace o programu, cílech apod.	Lektor/ři se účastníkům představil/i, uvedl/i o sobě nějaké informace, popsal/i stručně průběh programu, jeho cíle, místo, kde se nacházejí, dali prostor pro dotazy.	Lektor/ři se účastníkům představil/i a podal/i stručné informace o programu a jeho cílech, účastníky neseznámili do hloubky s tím, co je čeká.	Lekotr/ři se účastníkům velmi rychle představil/i, nepředstavil/i program ani cíle.	Program začal bez představení lektora/ů, seznámení s průběhem, místem či cíli. Účastníci nedostali možnost vyjádřit se, zeptat se.
Poznámky:				
Komunikace lektora/ů s účastníky	Na začátku programu se představili také účastníci jmény, oslovení lektora/ů a žáků probíhalo pomocí křestního jména, účastníci i lektor/ři měli např. jmenovky. Byla nastavena otevřená atmosféra, ve které se účastníci nebáli s lektorem/ry otevřeně komunikovat.	Na začátku se všichni představili, lektor/ři ale striktně nedodržovali oslovení jménem. Atmosféra byla nastolena příjemná, ale účastníci ani lektor/ři se neotevřeli k hlubším tématům a diskusím.	Oslovování jménem byli jen určití účastníci, obousměrná komunikace účastníků s lektorem/ry téměř neprobíhala, účastníci nevěděli, jak lektora/ry oslovovat, lektor/ři poskytoval/i malý prostor pro dotazy.	Lektor/ři pracoval/i s účastníky jako s anonymní skupinou, komunikace byla převážně jednosměrná.

Příloha č. 3 – STRUKTURA POZOROVÁNÍ

<i>Poznámky:</i>				
Prostor pro vyjádření názoru, nápadu	V programu je vytvořen prostor pro názory účastníků, lektor/ři ho účastníkům rádi poskytne/ou, vlastní názory jsou vítány, podporovány, nikdo je neshazuje	V programu je vytvořeno místo pro názory účastníků, lektor/ři ho poskytuje/i jen někdy po některých aktivitách.	Účastníci se k programu mohou vyjadřovat jen málokdy, prostor pro vlastní názor je malý, není na něj čas či ho lektor/ři neposkytuje/i.	Prostor pro vyjádření názorů žáků v průběhu programu téměř nebyl, lektor/ři účastníky nevybízel/i, nepodporoval/i ve vyjádření vlastního názoru.
<i>Poznámky:</i>				
Empatie ke skupině, reagování na vzniklé situace a potřeby účastnické skupiny	Lektor/ři byl/i ke skupině vnímaví, flexibilně zacházel/i s připraveným programem dle konkrétních situací, reagoval/i na potřeby žáků či na různé nepředvídané situace a dokázal/i operativně program pozměnit tak, aby vyhovoval co nejlépe daným podmínkám.	Lektor/ři reagoval/i na některé vzniklé situace, snažil/i se být empatičtí ke skupině, program ale v zásadě moc neměnil/i, některé náhodně vzniklé situace vyřešil/i bez problémů, jiné s menšími obtížemi.	Program lektor/ři téměř nepřízpůsobil/i potřebám konkrétní skupiny a vzniklým situacím, problémové situace se řešily, až když nastaly, ne vždy úspěšně.	Program byl veden bez ohledu na konkrétní skupinu, její potřeby a vzniklé situace, lektor/ři nereagoval/i změnou v původním plánu, do skupiny se nevcítil/i.
<i>Poznámky:</i>				
Projev lektora/ů - kultivovanost, srozumitelnost, verbální či neverbální komunikace	Lektor/ři měl/i příjemné a srozumitelné vyjadřování, pracoval/i s hlasem (hlasitost, rychlost mluvy, pauzy), s výrazovými prostředky, kterými umocnil/i určitou situaci, používal/i vhodné výrazy, projev působil příjemně a uvolněně.	Lektor/ři měl/i příjemné vystupování, nedával/i důraz na práci s hlasem a výrazovými prostředky, některé situace působily strojeně.	Lektor/ři používal/i během projevu nesrozumitelné výrazy, někdy mluvil/i příliš rychle či pomalu, téměř nepracoval/i s výrazovými prostředky.	Lektor/ři během programu měl/i pořád stejný projev, nepoužíval/i žádné výrazové prostředky, nepracoval/i s hlasem, vyjadřování bylo pro účastníky nesrozumitelné, lektor/ři používali/i vulgární výrazy.
<i>Poznámky:</i>				

Příloha č. 3 – STRUKTURA POZOROVÁNÍ

Zpětná vazba	Lektor/ři poskytoval/i účastníkům zpětnou vazbu (pozitivní či korektivní), ale také dal/i prostor pro zpětnou vazbu od žáků, kritiku sám/sami přijímal/i.	Lektor/ři poskytoval/i občas zpětnou vazbu účastníkům, žáci měli pro zpětnou vazbu méně prostoru.	Lektor/ři poskytoval/i zpětnou vazbu jen vzácně a ne všem účastníkům, žákům prostor pro zpětnou vazbu poskytnut nebyl.	Lektor/ři nedávali účastníkům žádnou zpětnou vazbu, účastníci neměli možnost se k programu a k práci lektorů vyjádřit.
<i>Poznámky:</i>				

Vytvořeno dle pracovní verze „Manuál k hodnocení EVP“, které vydalo občanské sdružení SSEV Pavučina.

Příloha č. 4 – Struktura rozhovoru s lektorem

Dobrý den, chtěla bych s Vámi udělat rozhovor týkající se nabídky vašich kurzů pro školy. Rozhovor se bude týkat nabídky, kterou poskytujete školám a také průběhu konkrétního kurzu. Tento rozhovor bude nahráván a následně využit v mé bakalářské práci. Souhlasíte s nahrávkou i s následným použitím tohoto rozhovoru a s uvedením vašeho jména?

Nejprve bych se chtěla zaměřit na program, který právě proběhl:

1. Zajímalo by mě, jak celkově hodnotíte průběh tohoto programu?
2. Jak kurz hodnotíte ve srovnání s jinými programy, které jste měl/a na starost?
3. Plánujete příště postupovat stejně?
4. Z jaké odborné literatury čerpáte při přípravě programu?
5. Z jakých metodologických principů či zásad jste tvorbě tohoto programu vycházeli?

Nyní bych se chtěla zaměřit na nabídku, kterou školám poskytuje Vaše organizace:

6. Na vašich webovských stránkách jsem se dočetla, že školám nabízíte čtyři různé typy programů? Můžete prosím říci, čím jsou specifické?
7. Nabízí vaše organizace i jiné typy programů?
8. O jaký typ programů je největší zájem ze strany škol či pedagogů?
9. Můžete ho prosím stručně charakterizovat?
10. Jakým způsobem vnímáte své místo na trhu mezi konkurencí?
11. V čem je Vaše organizace specifická či jiná oproti konkurenci?
12. Četla jsem si vaše webovské stránky a zajímalo by mě, jakým dalším způsobem propagujete svoji nabídku programů?

Příloha č. 5 – Struktura rozhovoru s pedagogem

Dobrý den, chtěla bych s Vámi udělat rozhovor týkající se průřezového tématu osobnostní a sociální výchova, který je v Rámcovém vzdělávacím programu ukotven jako povinný. Rozhovor se bude týkat zařazení tohoto průřezového tématu do výuky a využívání nabídky, kterou školám mohou poskytnout externí subjekty. Tento rozhovor bude nahráván a následně využit v mé bakalářské práci. Souhlasíte s nahrávkou i s následným použitím tohoto rozhovoru a uvedením vašeho jména?

1. Jakým způsobem zařazujete průřezové téma Osobnostní a sociální výchova do výuky?
2. Znáte nějaké organizace, které školám nabízejí programy osobnostní a sociální výchovy?
3. Pokud ano, vyjmenujte mi prosím některé.
4. Do jaké míry využíváte nabídky organizací, nabízejících školám programy zaměřené na osobnostní a sociální výchovu?
5. Jaká je vaše zkušenost s takovýmito programy?
6. Jak hodnotíte stávající nabídku programů osobnostně sociální výchovy?
7. Co by vám pomohlo, abyste více využívali nabídku programů osobnostně-sociální výchovy?